

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาการออกแบบและการก่อสร้างสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 เนื้อหาและข้อมูลด้านนามธรรมที่ส่งผลต่อการออกแบบและการก่อสร้างสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 หลักเกณฑ์การออกแบบและการก่อสร้างทางรูปธรรมของสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 สรุปข้อมูลด้านนามธรรมและรูปธรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบก่อสร้างสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงินบ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 เนื้อหาและข้อมูลด้านนามธรรมที่ส่งผลต่อการออกแบบและการก่อสร้างสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

งานด้านสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงินบ้านต้นแหน ถือว่ามีลักษณะเฉพาะในหลาย ๆ ด้าน กล่าวคือ จะมีหลองข้าวปลูกอยู่ในบริเวณบ้านเกือบทุกครัวเรือน หลองข้าวมีขนาดใกล้เคียงกัน มีศิลปะในเชิงช่างใกล้เคียงและคล้ายกัน เช่น มีสระระโนหรือแต่งเป็นไม้แกะประดับยอดจั่วบ้านลมแกะลวดลายโค้งอ่อนเล็กน้อยทั้งสองด้าน นิยมติดแผ่นกระຈกที่หน้าจั่วทั้งสองด้าน ประตูด้านข้างมักมีสองประตู เสาคือเสาตรง ไม่สอบเข้า มีเสาค้ำยัน 4 มุม นิยมใช้ไม้จริงทำเป็นบันไดพาต เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวนอกจากจะเกิดจากหน้าที่ใช้สอยและเพื่อความสวยงามแล้ว ส่วนหนึ่งยังเกิดจากคติความเชื่อของผู้คนในชุมชนด้วย

จากการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ ในหมู่บ้านต้นแหนถึงคติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างหลองข้าวของชาวไทเงินบ้านต้นแหน พบว่ามีประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจสรุปได้ดังนี้

ทิศ ตำแหน่งที่ตั้ง

การสร้างหลองข้าวห้ามสร้างไว้ทางทิศตะวันตกโดยเด็ดขาด เพราะถือว่าเป็นทิศอัปมงคล จะก่อให้เกิดสิ่งไม่ดีงามแก่ครอบครัว โดยพ่ออยู่เรือน สิทธิเจริญ อธิบายว่า

“เวลาสร้างหลองข้าว จะต้องให้หลองข้าวห่างจากบ้านและก่อนไปทางด้านหน้าเพื่อไม่ให้เงาของบ้านไปทับหลองข้าวซึ่งถือว่าไม่ดี และที่ให้หลองข้าวอยู่หน้าบ้านเพราะถือว่าหลองข้าวสำคัญและยิ่งใหญ่กว่าตัวบ้าน เป็นการเคารพและให้เกียรติแก่ข้าว”

อาจารย์อเนก ปวงคำ ซึ่งเป็นผู้ที่ศึกษาเรื่องราวของชาวไทจีนและเป็นลูกหลานในหมู่บ้านต้นแหวนอธิบายเพิ่มเติมถึงความเชื่อเรื่องที่ตั้งของหลองข้าวว่า

“คนไทจีนหรือไทล้านาอื่น ๆ มักให้ความสำคัญต่อทิศมาก ทิศตะวันออกนั้น ตามคติความเชื่อถือว่าเป็นทิศที่ดี มีมงคล โชคลาภ เจริญรุ่งเรืองเหมือนตะวัน โผล่พ้นขอบฟ้า สังกะสีจากหน้าวิหารวัดของไทจีนและไทล้านาทุกหลัง จะหันหน้าไปทางทิศตะวันออกทั้งหมด ดังนั้นเมื่อคนไทจีนนับถือว่า ข้าวเป็นเจ้าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีคุณค่าแล้ว เวลาจะสร้างจึงต้องปลูกไว้ทางทิศนี้ เวลานอนจะได้หันหัวนอนไปหา ไม่ให้เท้าชี้ไปสู่อุ้งหลองข้าวถือว่า ชิด ไม่ดี เปรียบเสมือนห้องพระหรือหิ้งพระบนบ้าน ก็จะไม่ให้นอนเอาปลายเท้าชี้ไปหาเช่นกัน มีเอกสารที่แน่ชัดยืนยันได้ว่าทิศตะวันตกถือว่าเป็นทิศของคนตาย เป็นทิศที่ไม่ดี อัปมงคล เมื่อตายแล้วเขาจะหันหัวไปทิศนี้ เช่น ป่าช้าของหมู่บ้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็จะทำไว้ท้ายหมู่บ้านทางทิศตะวันตกเช่นกัน เวลาก่อสร้างบ้านเรือน การวางตำแหน่งห้องน้ำห้องส้วม หรือเตาไฟก็มักจะเอามาวางไว้ทางทิศนี้ด้วย”

นอกจากนี้ พ่ออุ้ยสม พรมเสน ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงลักษณะของไม้สำหรับนำมาสร้างหลองข้าวว่า

“ไม้ที่นำมาทำหลองข้าวต้องเป็น ไม้ใหม่ ห้ามใช้ไม้เก่า ไม้ที่เคยถูกฟ้าผ่า ไม้ที่ขึ้นบนจอมปลวก ไม้ที่ถูกแมลงกินกลวงในก็ไม่เอา ห้ามใช้ไม้ที่เป็นส่วนล่างของบ้านมาทำ และห้ามเอาไม้หลองข้าวไปทำเป็นบ้านแม้แต่แผ่นเดียวก็ไม่ได้ถือว่าไม่ดี มันชิด”

จากการสังเกตของผู้วิจัย หากเปรียบเทียบถึงความสะดวกและหน้าที่การใช้สอยของการกำหนดที่ตั้งและทิศทางของหลองข้าวจะพบว่า การปลูกหลองข้าวทางทิศตะวันออกก่อนมาหน้าบ้าน ช่วยให้เกิดความสะดวกต่อการใช้งาน โดยเฉพาะการลากเกวียนขนข้าวมาสู่หลองข้าวสามารถเข้าถึงได้โดยง่ายและการหมุนเกวียนกลับก็ทำได้สะดวกกว่าการปลูกอยู่ด้านหลังบ้านหรือด้านอื่น ๆ การดูแลรักษาป้องกันภัยจากสัตว์ แมลงต่าง ๆ และเฝ้าระวังการลักขโมย สามารถทำได้สะดวกเช่นกัน เพราะมองเห็นได้ชัด นอกจากนี้ยังอาจรวมถึงการแสดงออกถึงสถานะทางสังคมให้เห็นถึงขนาดและความงามของหลองข้าวเด่นชัดสะดุดตา เพราะจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงฐานะความเป็นอยู่ของเจ้าของบ้านนั่นเอง ส่วนข้อกำหนดในการเลือกไม้สำหรับนำมาปลูกสร้างนั้น อาจเพราะต้องการไม้ที่มีความแข็งแรงคงทน มีความเหมาะสมในการเก็บรักษาข้าวและเหมาะสมกับสิ่งที่เคารพบูชายกย่อง สำหรับความเชื่อว่าการสร้างหลองข้าวให้ห่างจากตัวเรือน โดยไม่ควรให้เงาของเรือนมาทับ ทำให้ต้องมีการเว้นระยะพอสมควร ความเชื่อดังกล่าวเป็นผลดีต่อการวางผังอย่าง

มาก เพราะการเว้นระยะห่างทำให้เกิดช่องลมธรรมชาติผ่าน รวมถึงแสงแดดสามารถส่องเข้าถึงข้างใต้มากขึ้น ทำให้ข้าวไม่อับชื้น ไม่เสียง่าย สามารถเก็บไว้ได้นาน

ผลจากการสำรวจตำแหน่งที่ตั้งหลองข้าวจากหลองข้าวจำนวน 71 หลังในหมู่บ้านต้นแหนนน้อยและต้นแหนนหลวงพบว่า มีการสร้างหลองข้าวสอดคล้องกับลักษณะดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ สร้างด้านทิศตะวันออกของบ้านมากที่สุด จำนวน 49 หลัง คิดเป็นร้อยละ 69.01 ส่วนด้านทิศเหนือของบ้านมีจำนวน 12 หลัง คิดเป็นร้อยละ 16.90 ด้านทิศตะวันตกของบ้าน จำนวน 6 หลัง คิดเป็นร้อยละ 8.45 และด้านทิศใต้ของบ้านจำนวน 4 หลัง คิดเป็นร้อยละ 5.64 ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 7 ดังนี้

ตาราง 7 ที่ตั้งของสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทยเงิน จำแนกตามรายหลัง

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	ทิศเหนือ ของบ้าน	ทิศใต้ ของบ้าน	ทิศตะวันออก ของบ้าน	ทิศตะวันตก ของบ้าน
	บ้านต้นแหนนน้อย				
ไม่มีเลขที่	นายดอก สมานะ		✓		
96	นายพินกร ตีบสุยะ			✓	
58	นายธีรศักดิ์ ราชวงศ์	✓			
55	นางนาง ปัญญาโน			✓	
59	นายมา บุญเรือน			✓	
42	นางจันทร์หอม หงษ์ทอง			✓	
42/1	นางจันทร์หอม หงษ์ทอง			✓	
43	นายทอง คุณา			✓	
41	นายเมือง ดีเป็ง			✓	
38	นายคำ อินตะศรี			✓	
131	นายจันทร์ตیب ธรรมไชย				✓
39	อัยศรีวัลย์ ตีบสุยะ			✓	
35	นายมนัส จันทร์ไชย	✓			
37	นายตุน ทิพย์สอน	✓			
ไม่มีเลขที่	นายมนัส จันทร์ไชย			✓	
10	นายมานพ บ่วงคำ			✓	

ตาราง 7 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งห้องข้าว/เจ้าของ	ทิศเหนือ ของบ้าน	ทิศใต้ ของบ้าน	ทิศตะวันออก ของบ้าน	ทิศตะวันตก ของบ้าน
29	นายปิ่น ปัญญาหล้า			✓	
28	นายอุทัย สิงห์แก้ว			✓	
93	นายตื้อ ธรรมณี			✓	
25	นายสม จันทรดี				✓
24	นายทอง ปวงคำ		✓		
23	นายคำ ศรีกันทา			✓	
21	นายอุ้น วงศ์บุญเรือง			✓	
18	นายคำ ดั้นจ้อย		✓		
13	นายจันทร จันทรไชย				✓
26	นายจันทร บุระพรหม			✓	
14	นายคำ จันทรไชย				✓
12	นายชารี ปัญญาวิโรภาส			✓	
11	นายปวน กันทา			✓	
1	นายจันทรดา อินดีะวงศ์			✓	
ไม่มีเลขที่	นายโหมศรี สุรินดี			✓	
2	นายอินทร์ดา สมณะ			✓	
3	นายคำ ศรีพรหม			✓	
66	นางสาวจันทรดี จันทรไชย			✓	
67	นายคำมูล อินปิ่น			✓	
73	นางสิงห์ ต้นบุระ			✓	
126	นายปิ่น จันทรไชย			✓	
136	นายแก้ว สิทธิเจริญ			✓	
81	นายทองจันทร พงษ์ใส			✓	
81/1	นายดี ปัญธรรม		✓		

ตาราง 7 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งห้องข้าว/เจ้าของ	ทิศเหนือ ของบ้าน	ทิศใต้ ของบ้าน	ทิศตะวันออก ของบ้าน	ทิศตะวันตก ของบ้าน
	บ้านต้นแหนหลวง				
57	นางสา จันทร์พรหม			✓	
44	นายสมบูรณ์ สุนันทะ			✓	
42	นายเจริญสุข สมณะ			✓	
43	นายมูล สมณะ	✓			
41	นายสวัสดิ์ สิทธีเจริญ			✓	
56	นางสา สุแก้ว			✓	
26	นายอินคำ บังอิห้ำ			✓	
27	นายจรัส ไชยเพชร			✓	
40	แม่อุ้ยก่อง อินปิ่น			✓	
36	นายบุญช่วย อินตุน	✓			
38	นายอุ้นเรือน รัตนจันทร์	✓			
17	นายจำเริญ ทะนันไชย			✓	
15	นายเรือน สิทธีเจริญ			✓	
11	นางศรีพันธ์ คำมูล			✓	
12	นายอรุณ สิทธีเจริญ	✓			
1	นายทิพย์ ใจวัง			✓	
ไม่มีเลขที่	ย้ายออกจากพื้นที่				✓
120	นายหนึ่ง พรหมดีบ			✓	
63/1	นายสุนทร ศรีพรหม			✓	
63	นายประพันธ์ นันตาศรี	✓			
66	นายแก้ว ตันอกัย			✓	
69	นายใจ ทานวล	✓			
76/1	นายสีลา หลี่เป็ง	✓			
109	นายบุญทา ธรรมไชย				✓
8	นายคำ ถาวัง	✓			

ตาราง 7 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	ทิศเหนือ ของบ้าน	ทิศใต้ ของบ้าน	ทิศตะวันออก ของบ้าน	ทิศตะวันตก ของบ้าน
90/1	นายประเสริฐ เรือนทิพย์			✓	
90	นายคำมูล สิงห์กัณฑ์			✓	
83	นางนาง แปงจันทร์	✓			
93	นางอิ่นคำ บุญตัน			✓	
89	นางพิมพ์พรรณ จันทร์พรหม			✓	
85	นายสุข มูลประการ			✓	
	รวม	12	4	49	6

ความสูงของหลองข้าว

หลองข้าวของหมู่บ้านโดยทั่วไปจะสูงกว่าบ้าน โดยชาวไทเขินมีความเชื่อว่าข้าวเป็นของสูง เป็นสิ่งที่มีค่าและให้บุญคุณแก่ชาวนา จึงควรอยู่ในที่สูงกว่าเรือนอื่น ๆ

พ่ออ้อยจำเริญ ทะนันไชย กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องนี้ว่า

“เราต้องให้เกียรติและเคารพบูชาข้าว เพราะเรามีชีวิตอยู่ได้ด้วยข้าว ที่อยู่ของข้าว หรือหลองข้าว ต้องตั้งไว้ที่สูง สูงกว่าเรือน สูงกว่าที่นอน เวลานอนแล้วจะไม่ไปทับข้าว นอนทับข้าวไม่ดี ชีวิตไม่เจริญ เหมือนนอนทับผู้มีบุญคุณ ชีวิตจะไม่เจริญ เป็นทุกข์”

แม่อ้อยจันทร์หอม หงษ์ทอง ให้ข้อมูลเสริมว่า

“เรือนสูงกว่าหลองข้าว นั่นไม่ดี ถ้าวาลบลู่สิ่งมีพระคุณ จะทำให้ครอบครัว ญาติพี่น้อง อยู่ไม่สงบสุข มีเหตุให้เดือดร้อน”

สำหรับพ่ออ้อยคำ ศรีพรหม กล่าวว่า

“โดยส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดในหมู่บ้านนี้ ถ้าเป็นรุ่นเก่า ๆ จะสร้างหลองข้าวสูงกว่าบ้าน เพราะข้าวถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยให้เรามีชีวิตที่ดี ต้องให้ความเคารพ ให้ความนับถือ ควรต้องให้มีที่อยู่อาศัยที่สูงกว่าเรา”

จากการสังเกตของผู้วิจัย เมื่อเปรียบเทียบถึงความสะดวกและหน้าที่การใส่สอยอันมาจากความสูงของหลองข้าวจะพบว่า การปลูกหลองข้าวที่มีพื้นสูงกว่าพื้นเรือน (สูงกว่า 2.00 เมตร) จะทำให้เกวียนซึ่งเป็นยานพาหนะขนย้ายข้าวจากนาสามารถเคลื่อนที่หรือเข้าไปอยู่ในตำแหน่งและระดับที่จะขนถ่ายข้าวจากเกวียนสู่หลองข้าวได้สะดวกกว่าหลองข้าวที่มีพื้นต่ำกว่าหรือเท่ากับเรือน นอกจากนี้ด้วยลักษณะความสูงดังกล่าว ยังทำให้สามารถเก็บและขนย้ายอุปกรณ์ในการทำนาต่าง ๆ

ไว้ได้พื้นหลองข้าวได้อย่างเหมาะสมเป็นระเบียบ สามารถหีบฉวยใช้งานได้ง่าย ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์อีกประการหนึ่ง

เมื่อได้ทำการรังวัดหลองข้าวทั้ง 71 หลัง จึงพบว่า หลองข้าวส่วนใหญ่มีความสูงกว่าบ้าน กล่าวคือ หลองข้าวจำนวน 52 หลัง คิดเป็นร้อยละ 73.24 มีความสูงกว่าบ้าน หลองข้าวจำนวน 16 หลัง คิดเป็นร้อยละ 22.54 มีความสูงต่ำกว่าบ้าน และหลองข้าวจำนวน 3 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.22 มีความสูงเท่ากับบ้าน ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 8

ตาราง 8 ความสูงของสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทยเงิน จำแนกตามรายหลัง

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	ความสูง		การเปรียบเทียบ		
		บ้าน	หลองข้าว	หลองข้าวสูงกว่า	หลองข้าวต่ำกว่า	สูงเท่ากัน
	บ้านต้นแห่น้อย					
ไม่มีเลขที่	นายดอก สมานะ	2.00	2.10	✓		
96	นายพินกร ตีบสุยะ	2.00	2.10	✓		
58	นายธีรศักดิ์ ราชวงศ์	1.90	2.00	✓		
55	นางนาง ปัญญาโน	1.80	1.90	✓		
59	นายมา บุญเรือน	1.70	2.05	✓		
42	นางจันทร์หอม หงษ์ทอง	2.00	2.15	✓		
42/1	นางจันทร์หอม หงษ์ทอง	2.00	2.15	✓		
43	นายทอง คุณา	1.80	1.90	✓		
41	นายเมือง คีเป็ง	2.10	2.30	✓		
38	นายคำ อินตะศรี	2.00	2.10	✓		
131	นายจันทร์ดีป ธรรมไชย	2.00	2.10	✓		
39	อัยศรีวัลย์ ตีบสุยะ	2.30	2.00		✓	
35	นายมนัส จันทร์ไชย	2.40	1.70		✓	
37	นายต๋น ทิพย์สอน	2.00	2.20	✓		
ไม่มีเลขที่	นายมนัส จันทร์ไชย	-	2.10	✓		
10	นายมานพ บ่วงคำ	2.30	1.90		✓	
29	นายป็น ปัญญาหล้า	2.20	2.50	✓		

ตาราง 8 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	ความสูง		การเปรียบเทียบ		
		บ้าน	หลองข้าว	หลองข้าวสูงกว่า	หลองข้าวต่ำกว่า	สูงเท่ากัน
28	นายอุทัย สิงห์แก้ว	1.95	2.00	✓		
93	นายค้อ ธรรมณี	2.00	2.40	✓		
25	นายสม จันทรตะ	1.80	2.10	✓		
24	นายทอง ปวงคำ	2.10	2.20	✓		
23	นายคำ ศรีกันทา	2.20	2.25	✓		
21	นายอุ่น วงศ์บุญเรือง	2.10	2.20	✓		
18	นายคำ ต้นจ้อย	1.90	2.10	✓		
13	นายจันทร์ จันทรไชย	2.10	2.25	✓		
26	นายจันทร์ บุระพรหม	2.00	2.05	✓		
14	นายคำ จันทรไชย	2.25	2.10		✓	
12	นายชารี ปัญญาวิโรภาส	1.50	2.00	✓		
11	นายปวน กันทา	1.90	2.00	✓		
1	นายจันทร์ตา อินตะวงศ์	2.10	2.10			✓
ไม่มีเลขที่	นายโฆมศรี สุรินตะ	2.20	2.70	✓		
2	นายอินทร์ตา สมณะ	2.20	2.40	✓		
3	นายคำ ศรีพรหม	2.00	2.40	✓		
66	นางสาวจันทร์ดี จันทรไชย	2.00	2.40	✓		
67	นายคำมูล อินปัน	1.80	2.15	✓		
73	นางสิงห์ ต้นบุระ	1.80	1.80			✓
126	นายปัน จันทรไชย	2.20	2.10		✓	
136	นายแก้ว สิทธิเจริญ	1.90	1.80		✓	
81	นายดองจันทร์ พงษ์ใส	2.00	2.10	✓		
81/1	นายดี ปัญธรรม	2.10	1.90		✓	

ตาราง 8 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งห้องข้าว/เจ้าของ	ความสูง		การเปรียบเทียบ		
		บ้าน	ห้องข้าว	ห้องข้าวสูงกว่า	ห้องข้าวต่ำกว่า	สูงเท่ากัน
	บ้านต้นแหวนหลวง					
57	นางสา จันทร์พรหม	2.00	2.20	✓		
44	นายสมบูรณ์ สุนันทะ	1.90	2.10	✓		
42	นายเจริญสุข สมณะ	2.10	2.20	✓		
43	นายมุล สมณะ	2.10	2.30	✓		
41	นายสวัสดิ์ สิทธิเจริญ	2.00	2.20	✓		
56	นางสา สุแก้ว	1.80	2.11	✓		
26	นายอินคำ บังอิ้อห้ำ	2.00	2.10	✓		
27	นายจรัส ไชยเพชร	1.95	1.80		✓	
40	แม่อุ้ยก่อง อินปิ่น	2.00	2.40	✓		
36	นายบุญช่วย อินตุน	1.80	1.71		✓	
38	นายอุ้นเรือน รัตนจันทร์	2.10	2.00		✓	
17	นายจำเริญ ทะนันไชย	2.10	2.20	✓		
15	นายเรือน สิทธิเจริญ	2.10	2.20	✓		
11	นางศรีพันธ์ คำมูล	1.80	2.10	✓		
12	นายอรุณ สิทธิเจริญ	1.90	2.40	✓		
1	นายทิพย์ ใจวัง	1.85	2.25	✓		
ไม่มีเลขที่	ย้ายออกจากพื้นที่	0.80	0.80			✓
120	นายหนึ่ง พรหมดีบ	2.05	2.30	✓		
63/1	นายสุนทร ศรีพรหม	2.20	1.95		✓	
63	นายประพันธ์ นันตาศรี	1.85	2.45	✓		
66	นายแก้ว ตันอกัย	2.20	1.90		✓	
69	นายใจ ทานวล	1.90	2.15	✓		
76/1	นายสีลา หลี่เป็ง	2.20	2.25	✓		

ตาราง 8 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	ความสูง		การเปรียบเทียบ		
		บ้าน	หลองข้าว	หลองข้าวสูงกว่า	หลองข้าวต่ำกว่า	สูงเท่ากัน
15	นายเรื่อน สิทธิเจริญ	2.10	2.20	✓		
11	นางศรีพันธ์ คำมูล	1.80	2.10	✓		
12	นายอรุณ สิทธิเจริญ	1.90	2.40	✓		
1	นายทิพย์ ใจวัง	1.85	2.25	✓		
ไม่มีเลขที่	ย้ายออกจากพื้นที่	0.80	0.80			✓
120	นายหนึ่ง พรหมดีบ	2.05	2.30	✓		
63/1	นายสุนทร ศรีพรหม	2.20	1.95		✓	
63	นายประพันธ์ นันตาศรี	1.85	2.45	✓		
66	นายแก้ว ตันนอกัย	2.20	1.90		✓	
69	นายใจ ทานวล	1.90	2.15	✓		
76/1	นายสีลา หลี่เป็ง	2.20	2.25	✓		
109	นายบุญทา ธรรมไชย	2.20	2.15		✓	
8	นายดำ ถาวัง	2.10	2.00		✓	
90/1	นายประเสริฐ เรือนทิพย์	0.80	2.10	✓		
90	นายคำมูล สิงห์กัณฑ์	2.50	2.30		✓	
83	นางนาง แปงจันทร์	2.10	2.20	✓		
93	นางอินคำ บุญตัน	3.00	1.90		✓	
89	นางพิมพ์พรรณ จันทร์พรหม	1.70	2.20	✓		
85	นายสุข มูลประการ	1.95	2.25	✓		
	รวม			52	16	3

การหันหน้าจั่ว

หลอมข้าวของหมู่บ้าน โดยทั่วไปจะหันหน้าจั่วไปในทิศทางเดียวกับบ้าน โดยชาวไทจีนมีความเชื่อว่าข้าวเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีฤทธานุภาพมาก การหันขวางกับบ้านจะทำให้การดำเนินชีวิตมีอุปสรรคนานา ครอบครัวมีปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสุขภาพการเจ็บป่วย ปัญหาการพลัดพราก ปัญหาในการประกอบอาชีพทำงาน ฯลฯ ดังนั้นจึงควรสร้างขนานไปกับเรือน

แม่อยู่กอง อินปิ่น กล่าวถึงความเชื่อในเรื่องนี้ว่า

“ถ้าเราสร้างหลอมข้าวหันหาเรือน มันจะขีด ทำอะไรก็จะไม่ประสบความสำเร็จ เพราะข้าวเป็นของสูง ต้องให้เกียรติ ต้องบูชา การสร้างขวางเรือนถือว่าไม่ให้เกียรติ ไม่เคารพ เรามีชีวิตด้วยข้าว ต้องเคารพ ต้องบูชา”

พ่ออยู่คำ ศรีพรหม ให้ข้อมูลว่า

“เรือนที่ปลูกขวางหลอมข้าวถือว่าไม่ดี เป็นการลบหลู่ข้าว ข้าวเป็นสิ่งที่มีความเคารพ การงานทุกอย่างจะไม่สำเร็จ มีอุปสรรคตลอดเวลา ครอบครัว ญาติพี่น้องต้องลำบากด้วย”

สำหรับพ่ออยู่สม พรหมเสน กล่าวเสริมว่า

“หลอมข้าวที่สร้างแบบเดิม ๆ จะสร้างหลอมข้าวขนานกับบ้าน หันจั่วไปทางเดียวกับบ้าน การสร้างขวางกันถือว่าไม่ดี ลบหลู่ข้าว”

จากการสังเกตของผู้วิจัย เมื่อเปรียบเทียบถึงความสะดวกและหน้าที่การใช้สอยซึ่งมาจากการหันหน้าจั่วของหลอมข้าวพบว่า การหันหน้าจั่วหลอมข้าวไปทิศเดียวกับบ้านมีความเชื่อมโยงกับการขนถ่ายข้าวจากเกวียน กล่าวคือ หากหลอมข้าวสร้างขวางกับบ้าน (ตัวบ้านโดยปกติหันจะหน้าจั่วไปในทิศด้านประตูรั้ว) จะเกิดความลำบากในการขนถ่ายข้าว เพราะการขนถ่ายข้าวโดยทั่วไปของชาวไทจีนจะใช้ด้านขวางของหลอมข้าว ไม่ใช่ด้านสกัด ซึ่งด้านขวางของหลอมข้าวจะอยู่ในทิศทางที่ขวางกับประตูรั้ว ทำให้ต้องใช้การถอยเกวียนเข้าเทียบหลอมข้าวซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ลำบากมาก เพราะธรรมชาติของการลากเกวียนนั้นจะเป็นการเคลื่อนที่ไปข้างหน้า ดังนั้นการสร้างหลอมข้าวที่มีหน้าจั่วอยู่ในทิศเดียวกับบ้านหรือการสร้างแบบขนานกับบ้านจะทำให้สะดวกต่อการขนถ่ายข้าวมากกว่า

เมื่อทำการรังวัดหลอมข้าวทั้ง 71 หลัง พบว่า หลอมข้าวส่วนใหญ่มีการสร้างหันหน้าจั่วไปทิศทางเดียวกับบ้านหรือสร้างขนานกับบ้าน กล่าวคือ หลอมข้าวจำนวน 45 หลัง คิดเป็นร้อยละ 63.38 สร้างหันหน้าจั่วไปทิศทางเดียวกับบ้าน หลอมข้าวจำนวน 26 หลัง คิดเป็นร้อยละ 36.61 สร้างหันหน้าจั่วไปคนละทิศทางกับบ้าน ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 9

ตาราง 9 การหันหน้าจั่วของสถาปัตยกรรมหอนงข้าวแบบไทยเงิน จำแนกตามรายหลัง

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหอนงข้าว/เจ้าของ	เปรียบเทียบหน้าจั่วระหว่างหอนงข้าวกับบ้าน	
		หันไปทางเดียวกัน	ไม่หันไปทางเดียวกัน
	บ้านต้นแห่น้อย		
ไม่มีเลขที่	นายคอก สมานะ	✓	
96	นายพินกร ตีบสุยะ	✓	
58	นายธีรศักดิ์ ราชวงศ์		✓
55	นางนาง ปัญญาโน	✓	
59	นายมา บุญเรือน	✓	
42	นางจันทร์หอม หงษ์ทอง	✓	
42/1	นางจันทร์หอม หงษ์ทอง	✓	
43	นายทอง คุณา		✓
41	นายเมือง คีเป็ง	✓	
38	นายคำ อินตะศรี	✓	
131	นายจันทร์ตึบ ธรรมไชย	✓	
39	อัยศรีวัลย์ ตีบสุยะ	✓	
35	นายมนัส จันทร์ไชย		✓
37	นายคุ่น ทิพย์สอน		✓
ไม่มีเลขที่	นายมนัส จันทร์ไชย	✓	
10	นายมานพ บ่วงคำ	✓	
29	นายปัน ปัญญาหล้า	✓	
28	นายอุทัย สิงห์แก้ว		✓
93	นายตื้อ ธรรมณี	✓	
25	นายสม จันทร์ดี		✓
24	นายทอง บ่วงคำ	✓	
23	นายคำ ศรีกันทา	✓	
21	นายอู่ณ วงศ์บุญเรือง	✓	
18	นายคำ ต้นจ้อย		✓
13	นายจันทร์ จันทร์ไชย	✓	

ตาราง 9 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	เปรียบเทียบหน้าจั่วระหว่างหลองข้าวกับบ้าน	
		หันไปทางเดียวกัน	ไม่หันไปทางเดียวกัน
26	นายจันทร์ บุระพรหม	✓	
14	นายคำ จันทร์ไชย	✓	
12	นายชารี ปัญญาวิโรภาส		✓
11	นายปวน กันทา	✓	
1	นายจันทร์ตา อินต๊ะวงศ์	✓	
ไม่มีเลขที่	นายโสมศรี สุรินดี	✓	
2	นายอินทร์ตา สมณะ	✓	
3	นายคำ ศรีพรหม	✓	
66	นางสาวจันทร์ดี จันทร์ไชย	✓	
67	นายคำมูล อินปัน	✓	
73	นางสิงห์ ต้นบุระ		✓
126	นายปัน จันทร์ไชย		✓
136	นายแก้ว สิทธิเจริญ	✓	
81	นายทองจันทร์ พงษ์ไส		✓
81/1	นายดี ปัญธรรม		✓
	บ้านต้นแหนหลวง		
57	นางสา จันทร์พรหม	✓	
44	นายสมบูรณ์ สุนันทะ		✓
42	นายเจริญสุข สมณะ		✓
43	นายมูล สมณะ	✓	
41	นายสวัสดิ์ สิทธิเจริญ		✓
56	นางสา สุแก้ว		✓
26	นายอินคำ บั้งอีหล้า		✓
27	นายจรัส ไชยเพชร		✓
40	แม่อุ้ยก่อง อินปัน	✓	
36	นายบุญช่วย อินต๋น	✓	

ตาราง 9 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	เปรียบเทียบหน้าจั่วระหว่างหลองข้าวกับบ้าน	
		หันไปทางเดียวกัน	ไม่หันไปทางเดียวกัน
38	นายอุ้นเรือน รัตนจันทร์	✓	
17	นายจำเริญ ทะนันไชย		✓
15	นายเรือน สิทธิเจริญ	✓	
11	นางศรีพันธ์ คำมูล	✓	
12	นายอรุณ สิทธิเจริญ	✓	
1	นายทิพย์ ใจวัง	✓	
ไม่มีเลขที่	ย้ายออกจากพื้นที่		✓
120	นายหนึ่ง พรหมดีบ	✓	
63/1	นายสุนทร ศรีพรหม	✓	
63	นายประพันธ์ นันตาศรี	✓	
66	นายแก้ว ตันอภัย	✓	
69	นายใจ ทานวล		✓
76/1	นายสีลา หลี่เป็ง		✓
109	นายบุญทา ธรรมไชย		✓
8	นายคำ ถาวัง		✓
90/1	นายประเสริฐ เรือนทิพย์		✓
90	นายคำมูล สิงห์กัณฑ์	✓	
83	นางนาง แปงจันทร์		✓
93	นางอินคำ บุญตัน	✓	
89	นางพิมพ์พรรณ จันทร์พรหม	✓	
85	นายสุข มุลประการ	✓	
	รวม	45	26

ตำแหน่งทางขึ้นบันได

ทางขึ้นหลองข้าวถือเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งเพื่อสำหรับนำข้าวออกมาใช้บริโภคหรือจำหน่าย ชาวไทเงินไช้บันไดสำหรับเป็นทางขึ้นสู่หลองข้าว โดยสร้างบันไดแบบชั่วคราว ซึ่งทำด้วย

ไม่จริง เมื่อต้องการขึ้นหลองข้าวจะใช้บันไดพาดที่ช่องทางขึ้น และเมื่อเสร็จภารกิจแล้วก็จะยกบันไดออก เก็บไว้ใต้ถุนหรือบริเวณใกล้เคียง บันไดที่สร้างขึ้นจะมีจำนวนเป็นเลขคู่ เช่น แปด สิบ หรือ สิบสอง ในขณะที่บันไดบ้านจะเป็นจำนวนเลขคี่ เช่น สาม ห้า เจ็ด เก้า เป็นต้น ทั้งนี้ด้วยความเชื่อว่า เลขคี่เป็นจำนวนของมนุษย์ ขณะที่เลขคู่ เป็นจำนวนของเทวดา ภูตผี วิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อว่า ตำแหน่งของบันไดหลองข้าวต้องสร้างไว้ทางทิศตะวันตก เพื่อให้สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นสามารถขึ้นไปช่วยปกป้องรักษาดูแลหลองข้าวได้

อาจารย์เอก ปวงคำ อธิบายถึงความเชื่อเรื่องตำแหน่งทางขึ้นบันไดของหลองข้าวว่า “บันไดหลองข้าวของคนไทเขินเชื่อว่า จะต้องทำเป็นเลขคู่ และมีทางขึ้นด้านทิศตะวันตก เพื่อให้เทวดาอารักษ์ วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ใช้เป็นเส้นทางขึ้นลงหลองข้าว เพื่อช่วยปกป้องรักษา ดูแลและขึ้นไปรับของถวายทานต่าง ๆ ได้”

พ่ออุ้ยจันทร์ตา อินตะวงค์ กล่าวว่า “บันไดต้องทำเป็นคู่ เป็นคี่ไม่ดี เพราะเทวดาอารักษ์ขึ้นไปดูแลข้าวไม่ได้”

ส่วนแม่อำพัน ทะนันไชย เล่าว่า “ข้าวเป็นของสูง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลองข้าวจะใช้บันไดเหมือนคนเราไม่ได้ บ้านคนเรามีเป็นเลขคี่ บ้านของข้าวต้องเป็นคู่”

จากการสังเกตและพิจารณาของผู้วิจัย เมื่อได้ทำการเปรียบเทียบถึงความสะดวกและหน้าที่การใช้สอยของจำนวนขึ้นบันไดและตำแหน่งทางขึ้นบันไดหลองข้าวว่า สาเหตุที่บันไดขึ้นบ้านมีเป็นจำนวนคี่และบันไดหลองข้าวมีเป็นจำนวนคู่เนื่องเพราะ การสร้างบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นก่อนการก่อสร้างหลองข้าว และอาจด้วยวิธีการในการสร้างที่ยังขาดการคำนวณวัดระยะที่แน่นอนว่าต้องเป็นระยะเท่าใด เช่น หนึ่งชั้นบันไดต้องห่างสิบสองนิ้วหรือสามสิบเซนติเมตร คนสมัยโบราณจึงใช้วิธีการแบ่งแบบทอนขนาดลงทีละครั้ง เช่น บันไดใช้ไม่มีความสูงเท่าใด ก็ใช้วิธีแบ่งครึ่ง เมื่อได้ครึ่งแรกแล้วก็ใช้วิธีแบ่งครึ่งลงเรื่อย ๆ จนได้ระยะขึ้นบันไดที่มีขนาดตรงความต้องการ วิธีการนี้จะทำให้ได้บันไดเป็นเลขคี่อยู่เสมอ นอกจากนี้ยังอาจเกี่ยวข้องกับการใช้กำลังในการก้าวเท้าขึ้นและลงบันได เพราะจะทำให้สามารถพยุงและยกน้ำหนักของร่างกายไม่ให้ล้มได้โดยง่าย นั่นคือ เมื่อก้าวเท้าขึ้นหรือลงบันไดขั้นแรก เท้าข้างนั้นจะเป็นก้าวแรกเมื่อขึ้นหรือลงไปถึงอีกชั้น ดังนั้นเมื่อมีการก่อสร้างหลองข้าวขึ้นภายหลัง เพื่อเป็นที่อยู่ของสิ่งที่มีพระคุณ มีฤทธานุภาพเหนืออื่น ๆ ที่ควรต้องเคารพบูชา จึงจำต้องสร้างไม่ให้เหมือนกับสิ่งที่เป็นอยู่เดิม หรือสิ่งที่มีมนุษย์ทั่วไปใช้งานอยู่ในปกตินั้นเอง สำหรับตำแหน่งทางขึ้นบันไดของหลองข้าว นั้นเมื่อพิจารณาในภาพรวมถึงข้อกำหนดของการขนถ่ายข้าวที่ใช้ด้านขวาง การหันทิศทางของหน้าจั่วขนานกับบ้าน รวมถึงที่ตั้งของหลองข้าวที่ส่วนใหญ่สร้างด้านทิศตะวันออกของบ้าน ทำให้ตำแหน่งทางขึ้นบันไดถูกกำหนดให้อยู่ในด้านทิศตะวันตกโดยปริยาย

เมื่อทำการรังวัดหลองข้าวทั้ง 71 หลัง พบว่า หลองข้าวเกินกว่าครึ่งสร้างตำแหน่งทางขึ้นบันไดทางทิศตะวันตก กล่าวคือ หลองข้าวจำนวน 42 หลัง คิดเป็นร้อยละ 59.16 สร้างตำแหน่งทางขึ้นบันไดทางทิศตะวันตก หลองข้าวจำนวน 13 หลัง คิดเป็นร้อยละ 18.31 สร้างตำแหน่งทางขึ้นบันไดทางทิศเหนือ หลองข้าวจำนวน 12 หลัง คิดเป็นร้อยละ 16.90 สร้างตำแหน่งทางขึ้นบันไดทางทิศใต้ และหลองข้าวจำนวน 4 หลัง คิดเป็นร้อยละ 5.63 สร้างตำแหน่งทางขึ้นบันไดทางทิศตะวันออก ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 10 ดังนี้

ตาราง 10 ตำแหน่งทางขึ้นบันไดของสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงิน จำแนกตามรายหลัง

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	ทิศเหนือ	ทิศใต้	ทิศตะวันออก	ทิศตะวันตก
	บ้านต้นแห่น้อย				
ไม่มีเลขที่	นายดอก สมานะ			✓	
96	นายพินกร ตีบสุยะ				✓
58	นายธีรศักดิ์ ฆางค์		✓		
55	นางนาง ปัญญาโน				✓
59	นายมา บุญเรือน				✓
42	นางจันทร์หอม หงษ์ทอง				✓
42/1	นางจันทร์หอม หงษ์ทอง				✓
43	นายทอง คุณา				✓
41	นายเมือง คีเป็ง				✓
38	นายคำ อินตะศรี				✓
131	นายจันทร์ดีป ธรรมไชย			✓	
39	อัยศรีวัลย์ ตีบสุยะ				✓
35	นายมนัส จันทรไชย		✓		
37	นายต๋น ทิพย์สอน		✓		
ไม่มีเลขที่	นายมนัส จันทรไชย	✓			
10	นายมานพ บ่วงคำ				✓
29	นายปิ่น ปัญญาหล้า				✓
28	นายอุทัย สิงห์แก้ว				✓

ตาราง 10 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลอมข้าว/เจ้าของ	ทิศเหนือ	ทิศใต้	ทิศตะวันออก	ทิศตะวันตก
93	นายคือ ธรรมณี				✓
25	นายสม จันท์ดี	✓			
24	นายทอง ปวงคำ	✓			
23	นายคำ ศรีกันทา				✓
21	นายอู่ณ วังบุญเรือง				✓
18	นายคำ ต้นจ้อย	✓			
13	นายจันท์ จันท์ไชย	✓			
26	นายจันท์ บุระพรหม				✓
14	นายคำ จันท์ไชย	✓			
12	นายชารี ปัญญาวิโรภาส				✓
11	นายปวน กันทา				✓
1	นายจันท์ตา อินดีวงศ์				✓
ไม่มีเลขที่	นายโชมศรี สุรินดี				✓
2	นายอินทร์ตา สมณะ				✓
3	นายคำ ศรีพรหม				✓
66	นางสาวจันท์ดี จันท์ไชย	✓			
67	นายคำมูล อินปัน				✓
73	นางสิงห์ ต้นบุระ	✓			
126	นายปัน จันท์ไชย	✓			
136	นายแก้ว สิริเจริญ				✓
81	นายทองจันท์ พงษ์ใส	✓			
81/1	นายดี ปัญธรรม	✓			

ตาราง 10 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งห้องข้าว/เจ้าของ	ทิศเหนือ	ทิศใต้	ทิศตะวันออก	ทิศตะวันตก
	บ้านต้นแห่นหลวง				
57	นางสา จันทร์พรหม				✓
44	นายสมบูรณ์ สุนันทะ				✓
42	นายเจริญสุข สมณะ	✓			
43	นายมูล สมณะ				✓
41	นายสวัสดิ์ สิริเจริญ				✓
56	นางสา สุแก้ว		✓		
26	นายอินคำ บังอ้อหล้า		✓		
27	นายจรัส ไชยเพชร	✓			
40	แม่อุ้ยก่อง อินปิ่น				✓
36	นายบุญช่วย อินตุน				✓
38	นายอุ้นเรือน รัตนจันทร์				✓
17	นายจำเริญ ทะนันไชย		✓		
15	นายเรือน สิริเจริญ				✓
11	นางศรีพันธ์ คำมูล				✓
12	นายอรุณ สิริเจริญ		✓		
1	นายทิพย์ ใจวัง				✓
ไม่มีเลขที่	ย้ายออกจากพื้นที่			✓	
120	นายหนึ่ง พรหมดิบ				✓
63/1	นายสุนทร ศรีพรหม				✓
63	นายประพันธ์ นันตาศรี		✓		
66	นายแก้ว ตันอภัย				✓
69	นายใจ ทานวล		✓		
76/1	นายสีลา หลี่เป็ง		✓		
109	นายบุญทา ธรรมไชย			✓	

ตาราง 10 (ต่อ)

บ้านเลขที่	พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	ทิศเหนือ	ทิศใต้	ทิศตะวันออก	ทิศตะวันตก
8	นายดำ ถาวัง				✓
90/1	นายประเสริฐ เรือนทิพย์		✓		
90	นายคำมูล สิงห์กัณฑ์				✓
83	นางนาง แปงจันทร์		✓		
93	นางอินคำ บุญตัน				✓
89	นางพิมลพรรณ จันทร์พรหม				✓
85	นายสุข มูลประการ				✓
	รวม	13	12	4	42

นอกจากนี้ผลการสัมภาษณ์ พ่อแก้ว ธิกันชัย, แม่อุ้ยก่อง อินปิ่น, แม่ขันแก้ว ธิทิเจริญ, พ่ออุ้ยจันทร์ตา อินดีวงส์, พ่ออุ้ยใจ ทานวล และแม่อำพัน ทะนันไชย เกี่ยวกับด้านอื่น ๆ ของหลองข้าวสรุปได้ว่า

หลองข้าวของชาวไทยเงินบ้านต้นแห่นจะสร้างจำนวน 3 ห้อง ด้วยความเชื่อว่าการสร้าง 3 ห้องถือว่าเป็นมงคล เป็นที่อยู่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากมีสองห้องถือเป็นหอย เป็นที่อยู่ของสิ่งไม่ดี หรือเป็นปราสาทศพที่อยู่ของคนตาย ส่วนในด้านการใช้สอยพบว่า การมี 3 ห้องมีหน้าที่แต่ละห้องแตกต่างกันคือ ห้องแรกสำหรับใส่ข้าวไว้บริโภคในครอบครัวและเป็นพันธุ์ข้าวสำหรับการทำนาในฤดูถัดไป ส่วนอีกสองห้องสำหรับใส่ข้าวเหนียวกับข้าวเจ้าเพื่อจำหน่าย

ส่วนวิธีการสร้างและส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลองข้าว ช่างจะใช้เทคนิคในการก่อสร้างเป็นพิเศษ เน้นรายละเอียดและความประณีตและใช้เชิงช่างชั้นสูง เพราะถือว่าหลองข้าวเป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาของเจ้าของบ้าน เช่น การสร้างตงที่มีขนาด 1 X 2 นิ้ว แต่มีความยาวตลอดเท่ากับ ความยาวของหลองข้าว หรือการทำฝาไม้รอบระเบียงเข้าบังใบที่มีความบางมาก ๆ แต่มีความแข็งแรงสำหรับการใช้งาน ในขณะที่เครื่องมืออุปกรณ์การทำต่าง ๆ ยังไม่เอื้ออำนวยเหมือนเครื่องมือสมัยใหม่ ลักษณะดังกล่าวนอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของช่างแล้ว ยังแฝงไว้ด้วยนัยของการแข่งขันด้านฝีมืออีกด้วย นอกจากนี้หลองข้าวยังมีความเชื่อมโยงที่แสดงให้เห็นถึง วัฒนธรรมและภูมิสังคมของชาวไทยเงินด้วย เช่น การมีความขยันและค้าขายเก่ง ทำให้มีที่นาสำหรับปลูกและมีปริมาณข้าวจำนวนมาก การมีความสามารถในเชิงช่างโดยผู้ชายเกือบทุกคนในหมู่บ้าน

เป็นช่าง (สถา) การมีนิสัยมัธยัสถ์ไปจนถึงตระหนี่เงินทอง เช่น การช่วยสร้างหลองข้าวด้วยการใช้แรงงานเข้าช่วยมากกว่าการช่วยเหลือด้านเงินทอง การแต่งงานในกลุ่มหรือหมู่บ้านเดียวกันเพื่อไม่ให้ทรัพย์สินกระจายไปอยู่กับผู้อื่นที่ไม่ใช่เครือญาติวงศ์วาน การไม่ร่วมงานรื่นเริงบันเทิงต่าง ๆ รวมถึงการรักษาขนบประเพณี เช่น การพูดภาษาไทยจีน การประกอบอาชีพผู้เสียชีวิตด้วยวิธีห้ามศพไปแทนการชักลากใส่ปราสาท ฯลฯ

ก่อนสร้างหลองข้าวต้องดูฤกษ์ยามหรือในภาษาล้านนาที่เรียกว่า มื้อจันทร์วันดี เสียก่อน ซึ่งปู่อาจารย์ที่เป็นผู้มีความรู้ในการดูฤกษ์ยามหรือเป็นผู้อาวุโสของหมู่บ้านจะเป็นผู้หาวันที่ดีเหมาะสมให้ การสร้างหลองข้าวนิยมใช้ไม้สักเพราะไม่มีแมลง เช่น มอด ปลวก ทำให้สามารถรักษาข้าวไว้ได้นาน รวมถึงอายุการใช้งานของหลองข้าวก็ยาวนานขึ้น การกำหนดหน้าจั่วจะหันไปทางทิศใดก็ได้ โดยพิจารณาตามสภาพที่ดิน และให้สร้างเอาไว้บนหัวนอน (ส่วนใหญ่เป็นทิศตะวันออก) เพราะถือเป็นสิริมงคล กล่าวคือ หลองข้าวจะอยู่ทางหัวของเจ้าของเรือนและต้องสูงกว่าเรือนด้วย ถือว่าข้าวเป็นเจ้า มีบุญคุณมีความศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านต้นแห่นมีข้อห้ามหรือถือกำหนดว่า จะไม่ใช้ไม้จากหลองข้าวมาสร้างหรือซ่อมเรือน หรือที่คนล้านนาว่า “จีด” เพราะจะทำให้ประสบแต่สิ่งที่ไม่ดี แต่สามารถเอาไม้จากเรือนมาซ่อมหลองข้าวได้ ยกเว้นไม้ส่วนใต้ถุนเรือน เช่น เสาคาน ตง เป็นต้น รวมถึงไม่นิยมขายหลองข้าว ด้วยความเชื่อที่ว่า การขายหลองข้าวเป็นการลบหลู่บรรพบุรุษและพระแม่ข้าว (แม่โพสพ) ที่มีบุญคุณต่อครอบครัว รวมถึงจะเป็นการแสดงให้เห็นภาวะความตกยาก อับจนของครอบครัว เหมือนสิ้นไร้ไม้ตอก และชาวบ้านจะนิทานว่าได้

พิธีกรรมและวิธีการปลูกสร้างหลองข้าวของชาวไทจีน

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านต้นแห่นหลายท่าน ได้แก่ พ่ออ้อยคำ ศรีกันทา, พ่ออ้อยมานุญเรือน, แม่อ้อยสา สุแก้ว, อาจารย์อ่อนก ปวงคำ, พ่ออ้อยสม พรหมเสน, พ่ออ้อยจำเริญ ทะนันไชย, แม่อ้อยก่อง อินปิ่น, แม่ขันแก้ว สิทธิเจริญ, พ่ออ้อยประเสริฐ เรือนทิพย์, พ่อหนานบุญทา ธรรมไชย, พ่อหนานธีรศักดิ์ ธาวงศ์ และพ่ออ้อยจันทร์ตา อินต๊ะวงศ์ สามารถสรุปพิธีกรรมและวิธีการเมื่อจะสร้างหลองข้าวของหมู่บ้านต้นแห่นได้ดังนี้

1. การทำพิธีสูตรถอนส่งเจ้าที่ หรือพิธีการบอกเจ้าที่เจ้าแดน ขึ้นท้าวทั้งสี่ ทำสะตวงและเครื่องประกอบพิธีกรรม
2. การเตรียมเสาพญา (เสาหลัก) เอาของมงคลผูกติดกับเสาพญา มีหน่อกล้วย หน่ออ้อย ใบตองเต้า ใบขนุน (เป็นนัยว่าช่วยขนุนส่งให้อยู่ดีมีสุข) ค้ายสายสิญจน์
3. การหาตำแหน่งที่ปลูก ซึ่งตั้งอยู่ทางหัวนอนตั้งสูงกว่าเรือนเวลานอนจะไม่เอาเท้าขึ้นไปทางหลองข้าว ส่วนขนาดของหลองข้าวโดยมากจะมีขนาดพอเหมาะกับการจุข้าว และจำนวนที่นา

หลองข้าวจะมีขนาดเท่า ๆ กันทั้งหมู่บ้าน จะไม่สร้างหลองข้าวขนาดใหญ่เพื่อเตรียมการใส่ข้าว เพราะเกรงค่านินทาว่าสร้างเพื่อการโอ้อวด (ถือเป็นการถ่อมตนประการหนึ่ง)

4. ปู่อาจารย์จะควั่นเดือนปีเกิดเจ้าของ ว่าเวลาขุดหลุมจะโกยดินขุด (จี๋ขวย) ไปยังทิศใด เมื่อหาทิศได้แล้วจะต้องโกยดินไปทางทิศเดียวกันหมด โดยขุดหลุมพญา ก่อน (เสาหลัก) ส่วนมากนิยมใช้ใบขนุนมารองดินเสาเชื่อว่าข้าวจะหนูนามีข้าวกินตลอดปี

5. วิธีสร้าง สล่าเก้า (นายช่างใหญ่) จะเป็นผู้กำหนดขนาดและรูปแบบของหลองข้าวเอง โดยอาศัยประสบการณ์ของแต่ละคน อาศัยการปรึกษากับเจ้าของบ้าน รวมถึงจำนวนของพื้นที่นาที่มี จากนั้นจะเตรียมโครงสร้างหลักของหลองข้าวไว้ด้านล่างเป็นเบื้องต้นโดยใช้แรงงานคนที่เป็นเพื่อนบ้านหรือญาติ ๆ ช่วยกันทำ เช่น การเจาะเสา การบากข้อหัวเสา การเตรียมอะเส คั้งอกไก่ และอื่น ๆ ให้เรียบร้อย ส่วนประกอบอื่น ๆ จะนำขึ้นประกอบหลังจากการตั้งเสาและขึ้น โครงเสร็จแล้ว เช่น การทำหลังคา การวางพื้น การตีฝา

6. การปกเสาหลุม (ยกเสา) ทีละต้น เริ่มจากเสาพญา (เสาเอก) แล้วเอาไม้ค้ำไว้ให้มั่นคงหาระยะดัง-จาก ดินเสาเป็นไม้กลมส่วนที่พื้นดินบากเป็นเสาสี่เหลี่ยมยาวตลอดยอดเสาค้นหัวเทียนเพื่อสวมข้อ

7. การสอดแวง (คาน) เข้ากับเสาทีละคู่จนครบ (ส่วนมากมี 4 คู่) คานมักเป็นไม้ที่มีขนาดหนาท่อนเดียวยาวตลอด (ห้ามต่อ) จากนั้นดอกลิ่มหรือสลักไม้เพื่อยึดคานให้ติดกับเสาด้านแน่น และได้ระดับเท่ากัน แล้วกลบหลุมดินเสาให้แน่น บางครั้งใช้เศษหินหรือกรวดช่วยในการกลบให้แน่นมากขึ้น

8. การวางตงบนคานแล้วยึดให้แน่นด้วยตะปู แล้วถอดไม้ค้ำยื่นออก ชาวบ้านต้นเหนานิยมใช้ไม้ท่อนเดียวทำตง และวางถี่ประมาณ 1 คืบ เชื่อกันว่าหากสล่าหรือช่างคนใดทำตงให้เล็กเท่ากลองไม้จืดได้ จะเป็นที่ยอมรับในหมู่ช่างด้วยกัน เพราะทำได้ยาก ต้องใช้ฝีมือและความสามารถสูง เนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์และเครื่องจักรที่ทันสมัย

9. การใส่ข้อใส่แป้ (อะเส) โดยการวางนอน จะเจาะและบากเข้าด้วยกัน สวมเข้ากับหัวเสาโดยวางข้อก่อนและเอาแป้ทับตาม ยึดให้แน่นด้วยสลักไม้

10. ตั้งไม้คั้งเสียบเข้ากลางข้อ ยึดด้วยสลัก (บากดินตั้ง) ยอดตั้งบากไว้เพื่อรองรับไม้อกไก่

11. วางไม้ก่อน (จันทัน) บนอกไก่และไม้ก้านฝา (ระแนง) ติดตั้งไม้เจนนฝากันห้อง (คร่า) ด้านนอกเสาสูงจรดอะเส ตั้งไม้วงกบประคูด โดยบากเซาะร่อง 2 ข้างเพื่อเสียบแผ่นบานประคูด ปูพื้นด้วยไม้แป้น อัดให้แน่นสนิทเพื่อไม่ให้ข้าวร่วงออกมาได้ ตีฝาไม้ภายในบังใบแนวตั้งเพื่อป้องกัน

ไม่ให้ข้าวติดค้าง ฝาดไฟไล (ระเบียง) ตีบั้งใบแนวนอนโดยรอบ และเหลือช่องด้านบนไว้โดยประมาณ 1 สอกติดลวดตาข่ายกันนก และสัตว์ต่าง ๆ มาขโมยข้าว และช่วยระบายลม

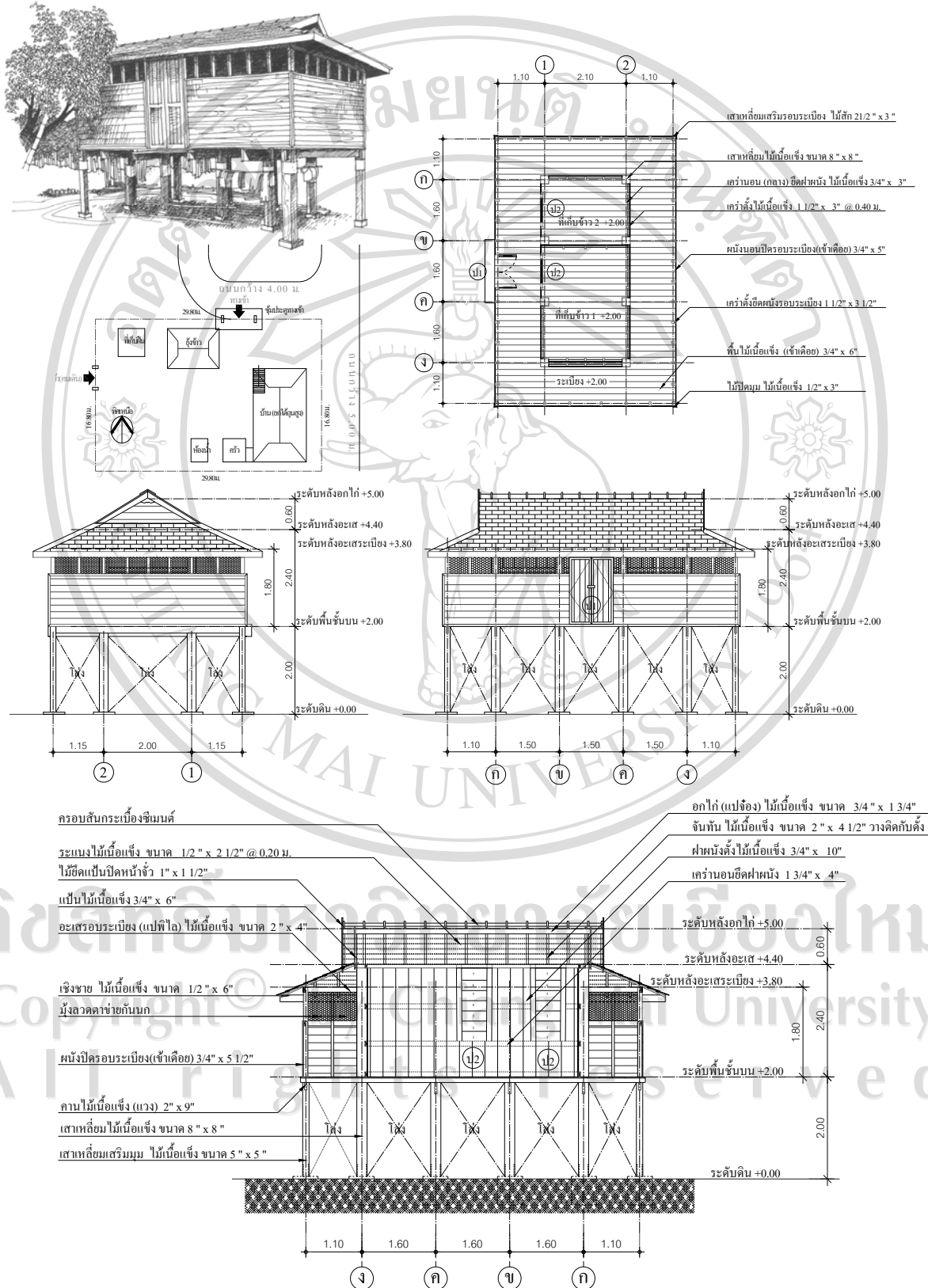
12. ใส่ม้าหน้าจั่วแล้วตียึดไม้ต้นก่อน (เชิงชาย) พร้อมมุงกระเบื้องหลังคาตินขอ ตกแต่งหน้าจั่ว เช่น เขียนบอปี พ.ศ. ที่สร้างหรือดิครูปมงคล (เช่น รูปแม่โพสพ) ยอดจั่ว 2 ข้างใส่ม้าสระในค้ำฟ้าเพื่อความสวยงามเป็นอันเสร็จพิธี

การสร้างหลองข้าวแต่ละครั้งของชาวบ้านต้นแหนจะไม่มีกร้างเป็นเงิน แต่จะขอช่วยเป็นแรงงานจากบรรดาเพื่อนบ้านหรือญาติ ๆ ช่วยกันทำ การสร้างหลองข้าวจะทำเฉพาะผู้ชาย ผู้หญิงจะไม่เข้าร่วมสร้าง แต่จะช่วยทำหน้าที่ประกอบและปรุงอาหารเลี้ยงแขกที่มาช่วยงานซึ่งการสร้างหลองข้าวหลังหนึ่งใช้เวลาสร้างประมาณ 5-7 วัน

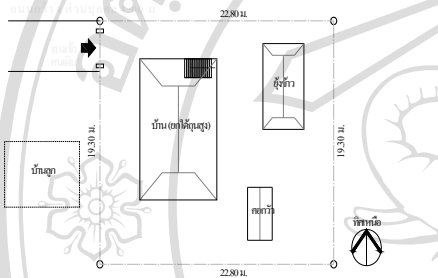
ตอนที่ 2 หลักเกณฑ์การออกแบบและการก่อสร้างทางรูปธรรมของสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อศึกษาหลองข้าวจำนวนทั้ง 24 หลัง ซึ่งได้จากการเลือกตามเกณฑ์คือ ก่อสร้างในช่วงปี พ.ศ. 2450-2510 ไม่ได้ถูกซื้อมาจากแหล่งอื่น และไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง ต่อเติม หรือเคลื่อนย้าย โดยมาจากหมู่บ้านต้นแหนน้อยและหมู่บ้านต้นแหนหลวง หมู่บ้านละ 12 หลัง ผู้วิจัยได้อาศัยหลักทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม ด้านการรังวัดและทางสถิติเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษา ซึ่งสามารถนำเสนอผลการศึกษาด้านรูปธรรมของการออกแบบและการก่อสร้างของสถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำแนกเป็นรายหลัง ได้ดังนี้

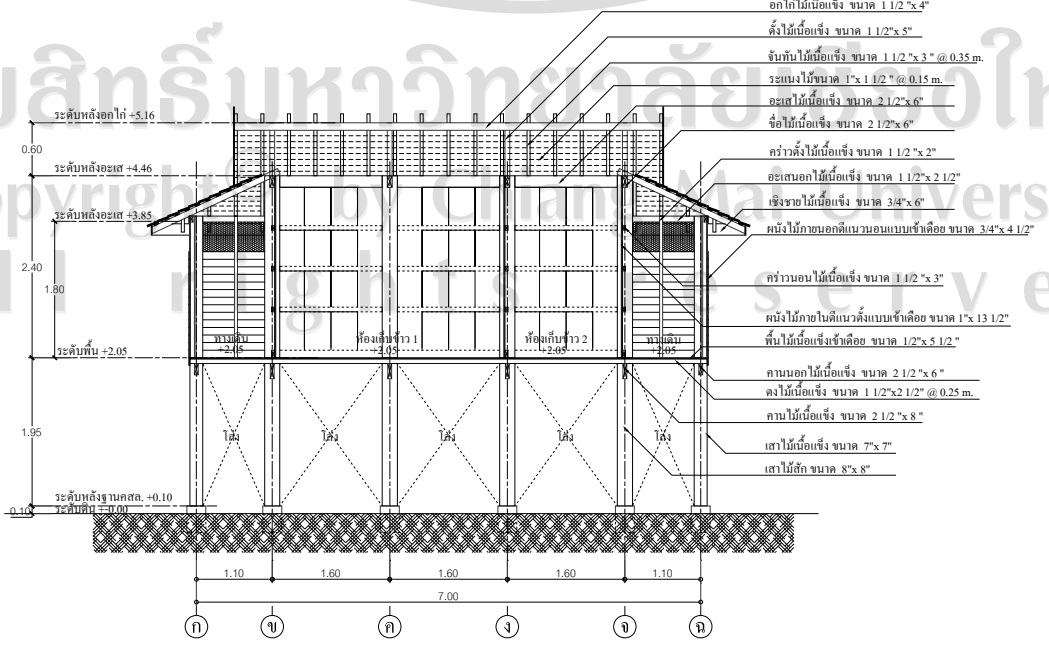
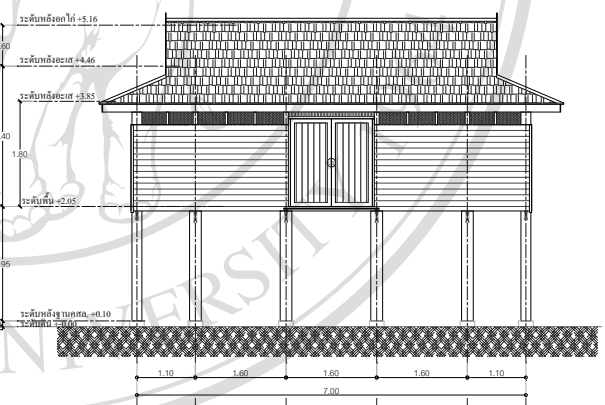
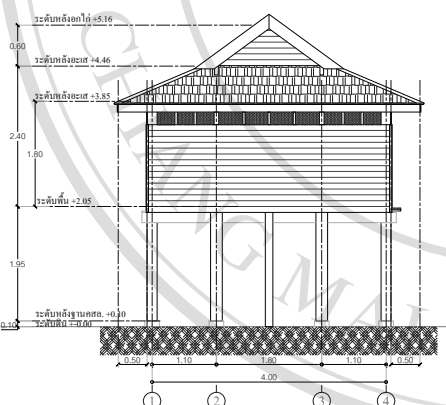
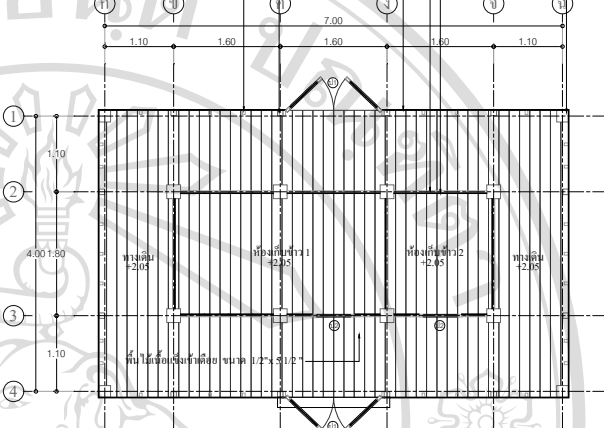
หลังที่ 3 บ้านนายธีรศักดิ์ ชาวงค์ บ้านเลขที่ 58 หมู่ 7 บ้านต้นแห่น้อย

หลังที่ 5 บ้านนาขมา บุญเรือน บ้านเลขที่ 59 บ้านต้นแห่น้อย

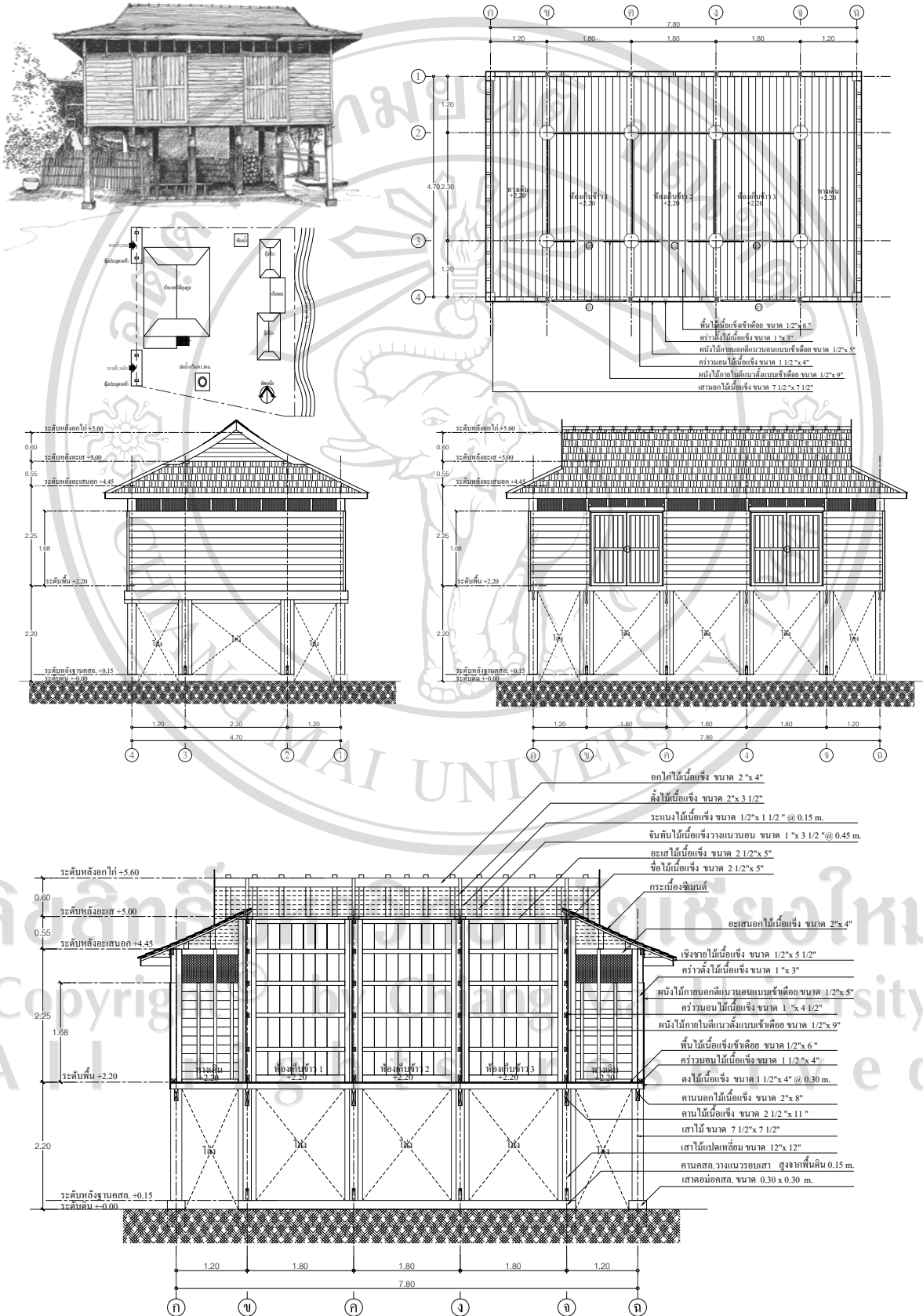

- เสาไม้เนื้อแข็ง ขนาด 7" x 7"
- หลังไม้ภายในคานแวงคั้งแบบซัดคือย ขนาด 1" x 13 1/2"
- คร่าวนอนไม้เนื้อแข็ง ขนาด 1 1/2" x 3"
- ผนังไม้ภายในคานแวงคั้งแบบซัดคือย ขนาด 3/4" x 4 1/2"
- เสาไม้เนื้อแข็ง ขนาด 3" x 3"
- คร่าวคั้งไม้เนื้อแข็ง ขนาด 1 1/2" x 2"

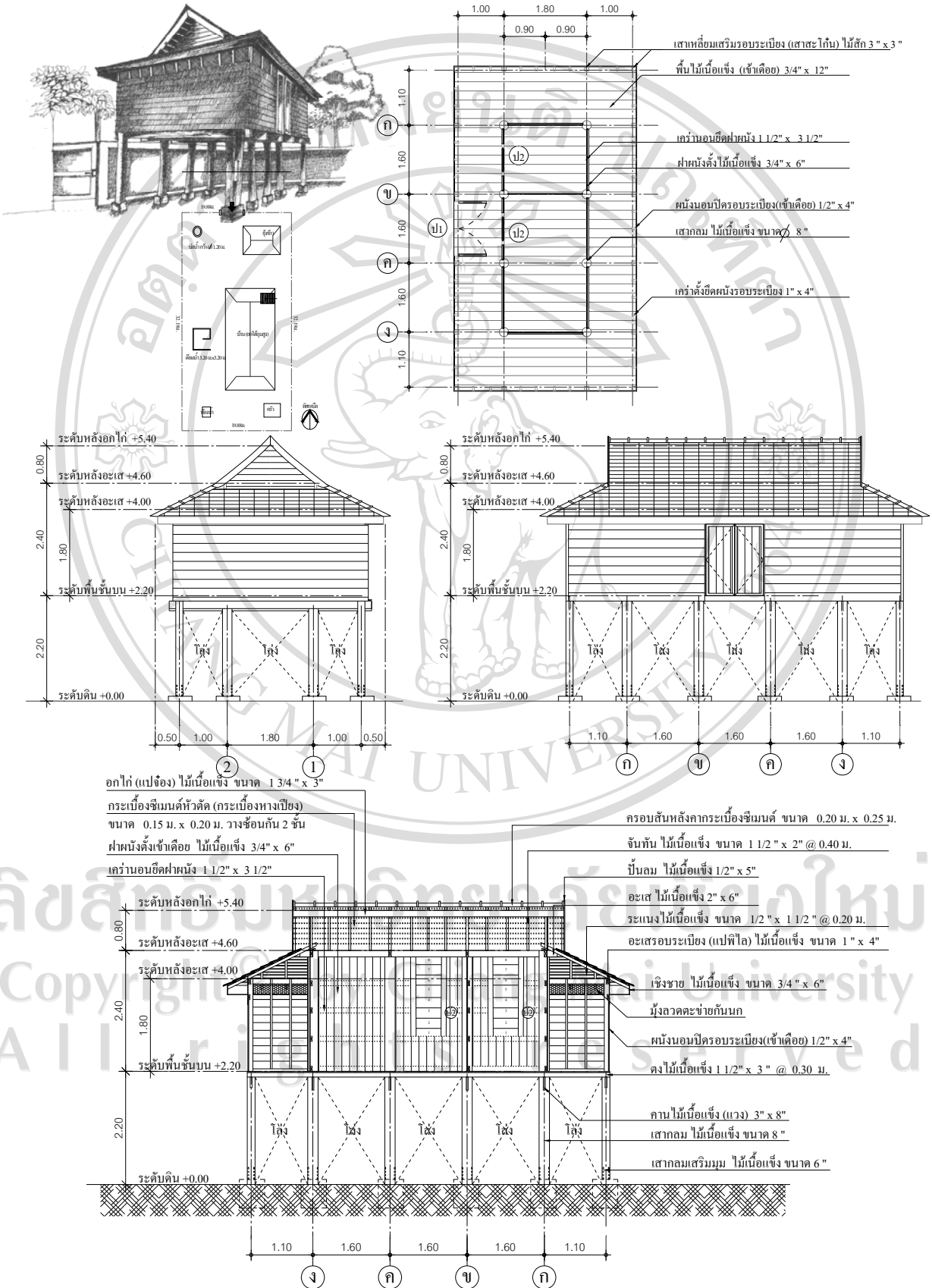

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

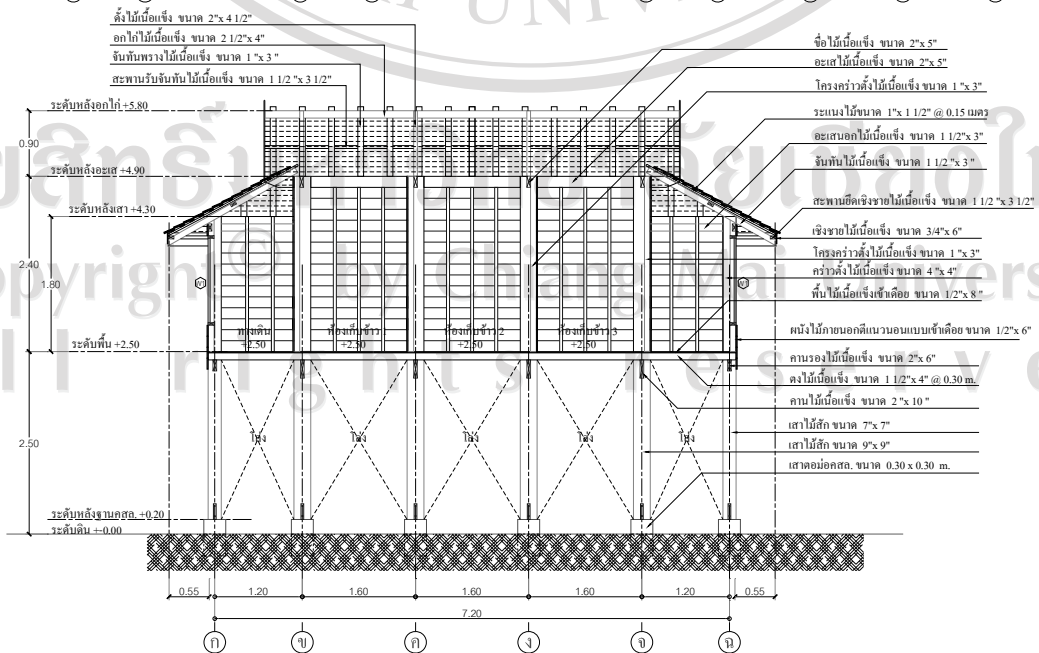
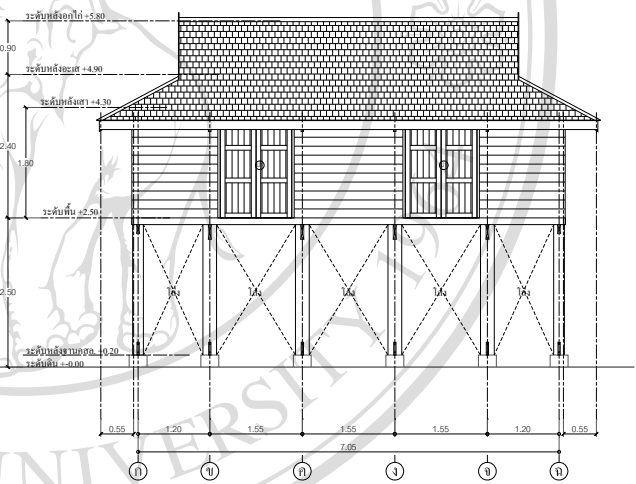
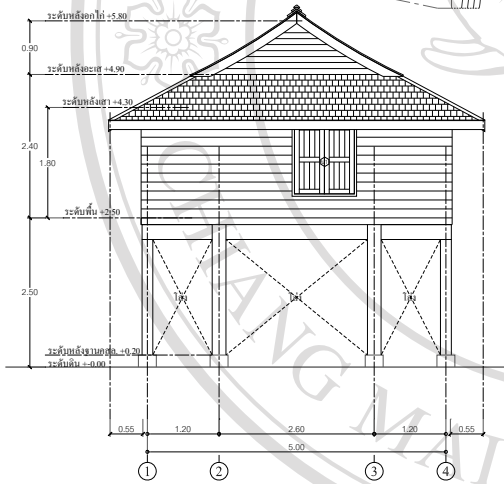
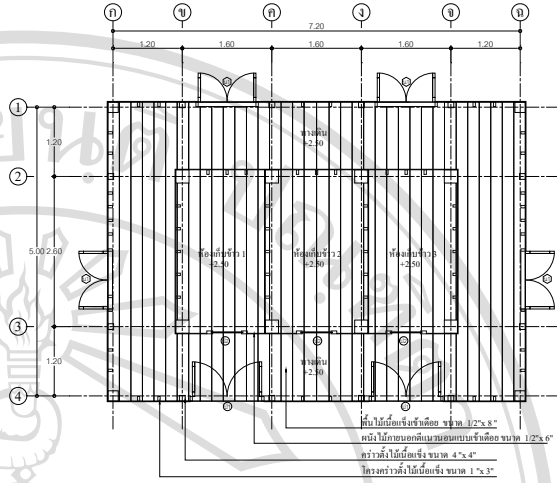
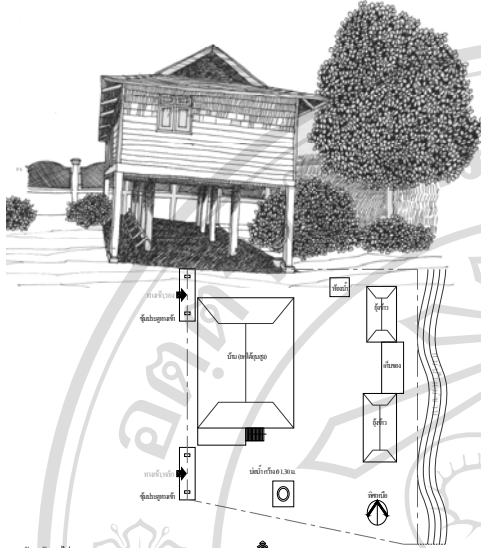
หลังที่ 6 บ้านนางจันทร์หอม หงส์ทอง บ้านเลขที่ 42 บ้านดินเหนือน้อย

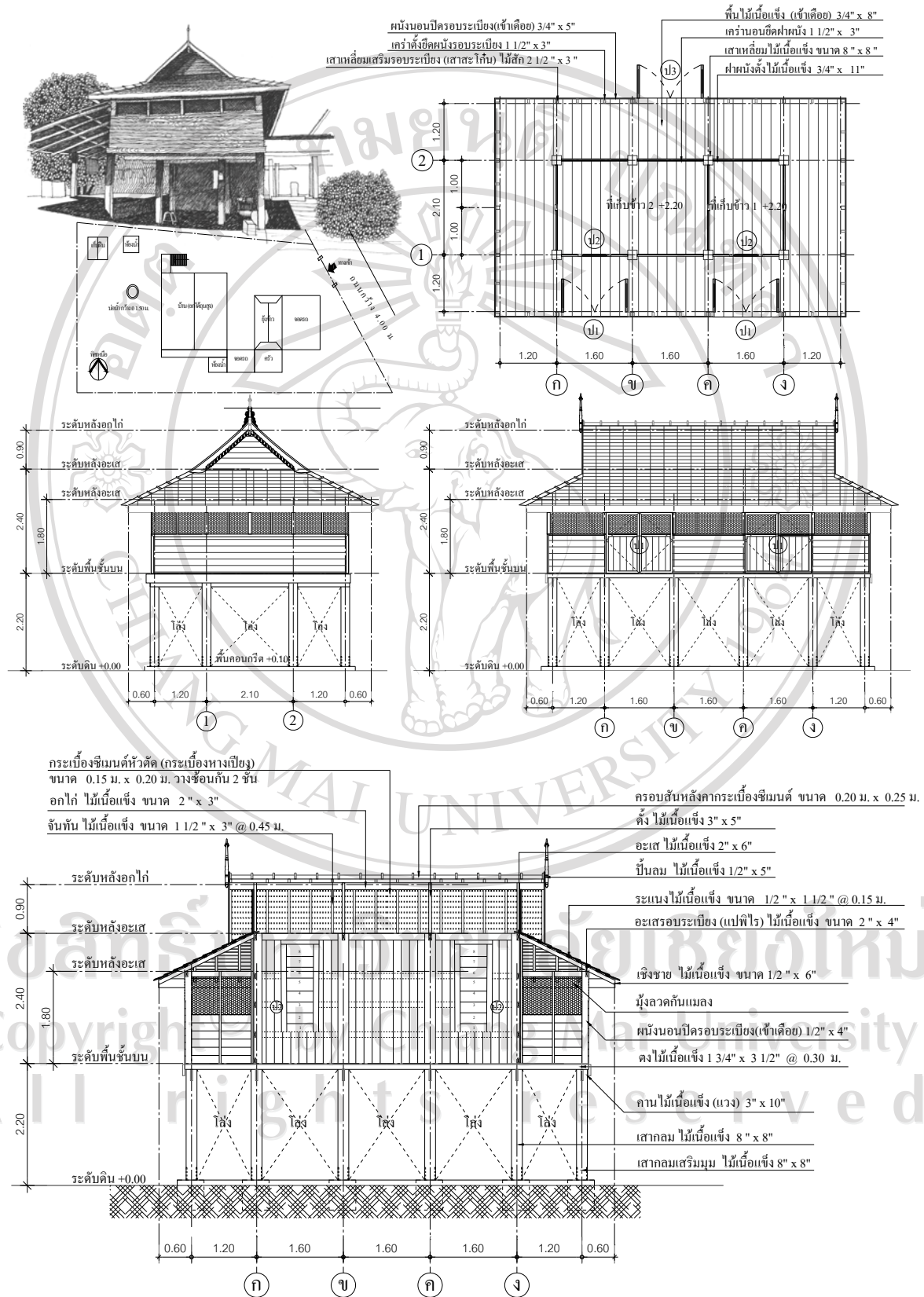
หลังที่ 14 บ้านนายตุน ทิพย์สอน บ้านเลขที่ 37 บ้านต้นแห่น้อย

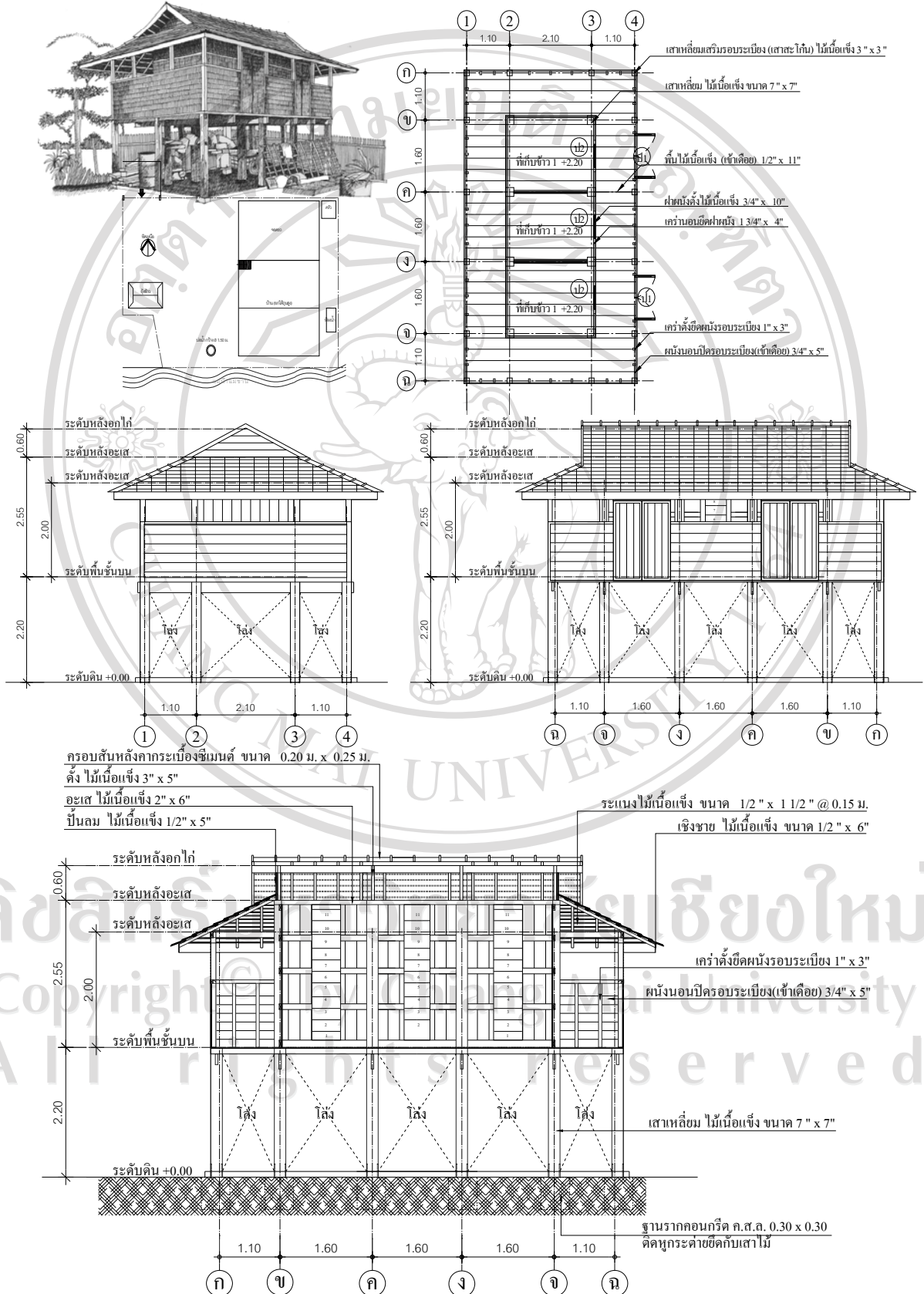
หลังที่ 17 บ้านนายปิ่น ปัญญาหาล้า บ้านเลขที่ 29 บ้านต้นแห่น้อย

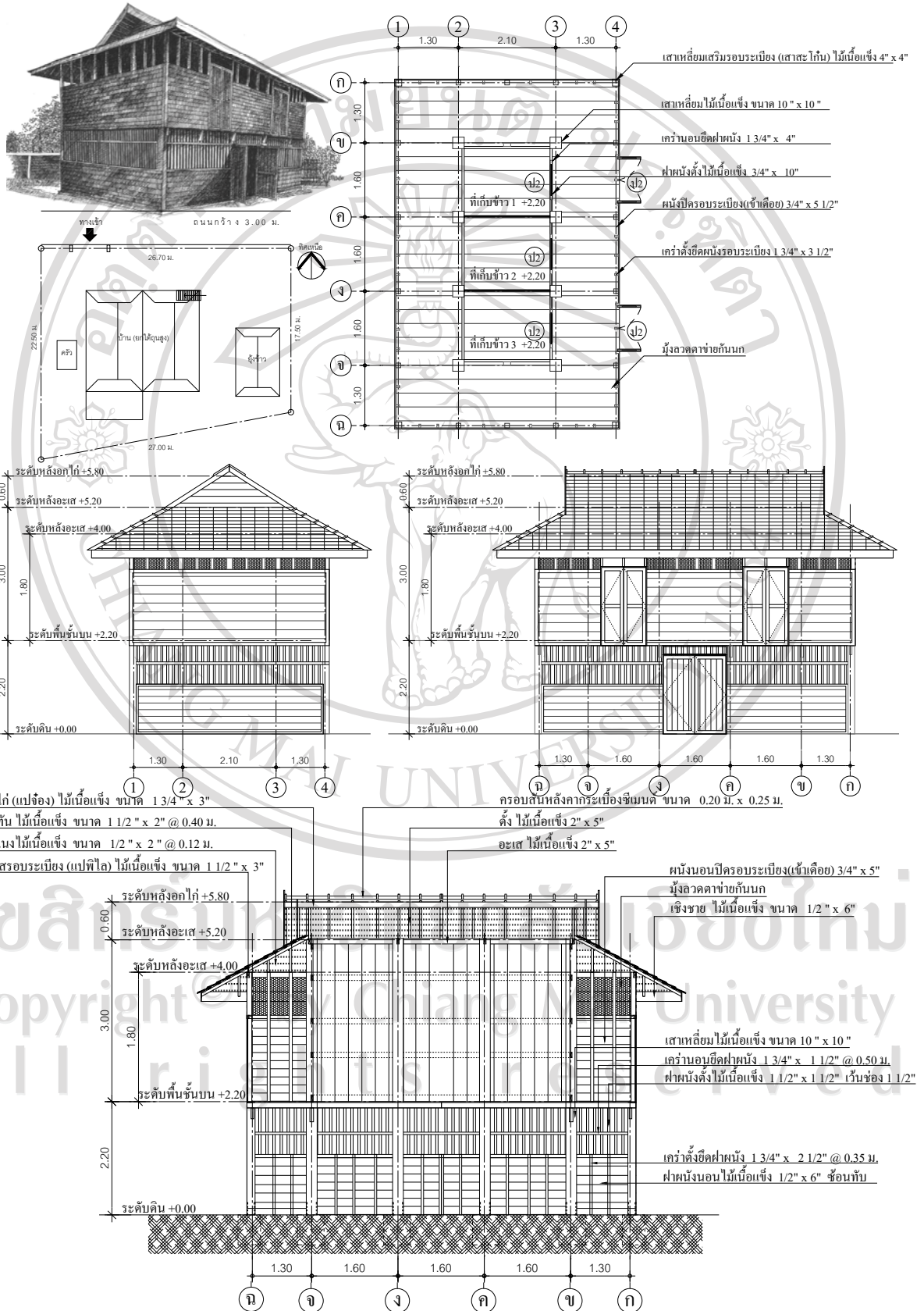
หลังที่ 22 บ้านนายคำ ศรีกันทา บ้านเลขที่ 23 บ้านต้นแห่น้อย

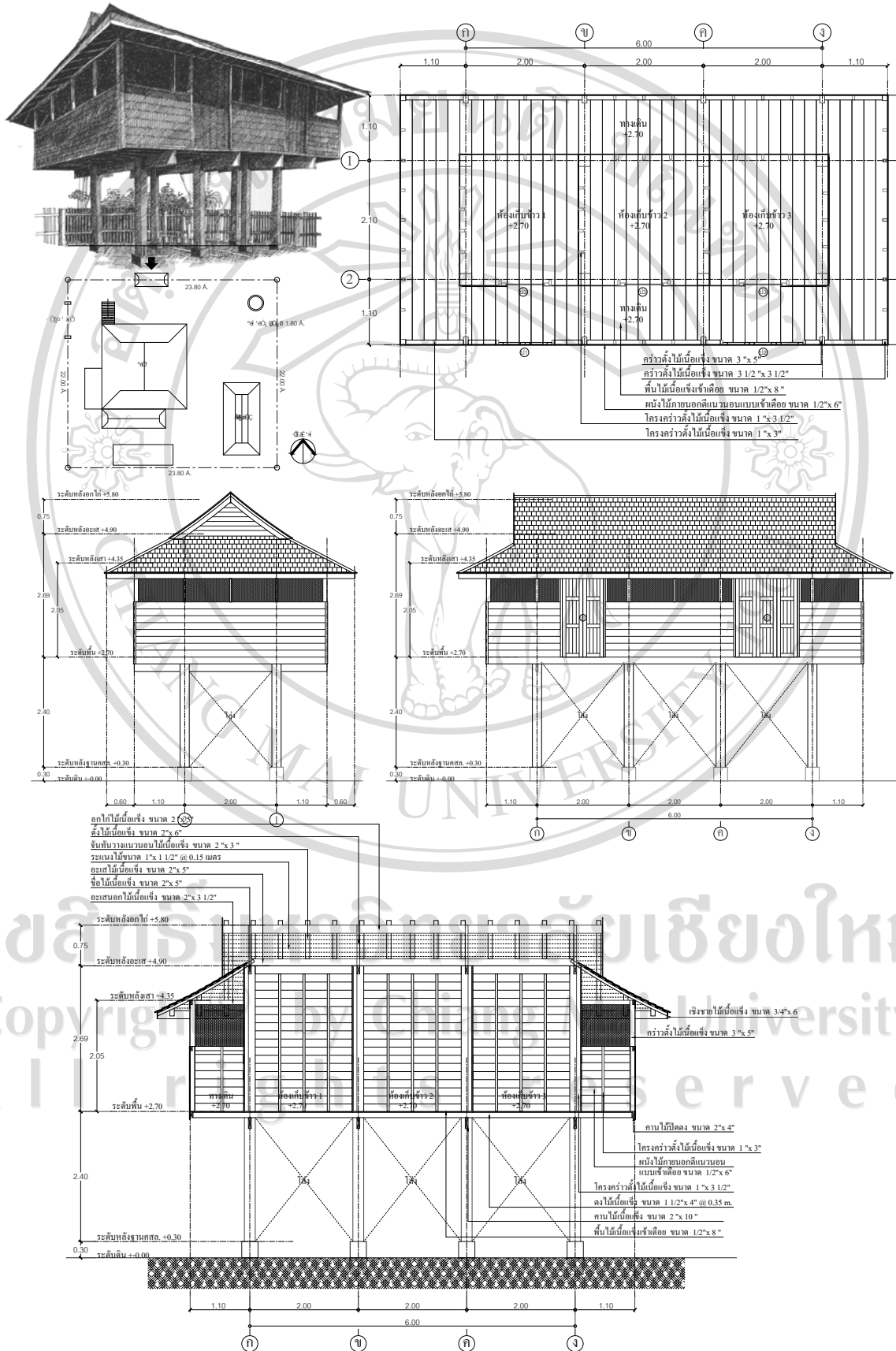
หลังที่ 25 บ้านนายจันทร์ จันทรไชย บ้านเลขที่ 13 บ้านดินเหนือน้อย

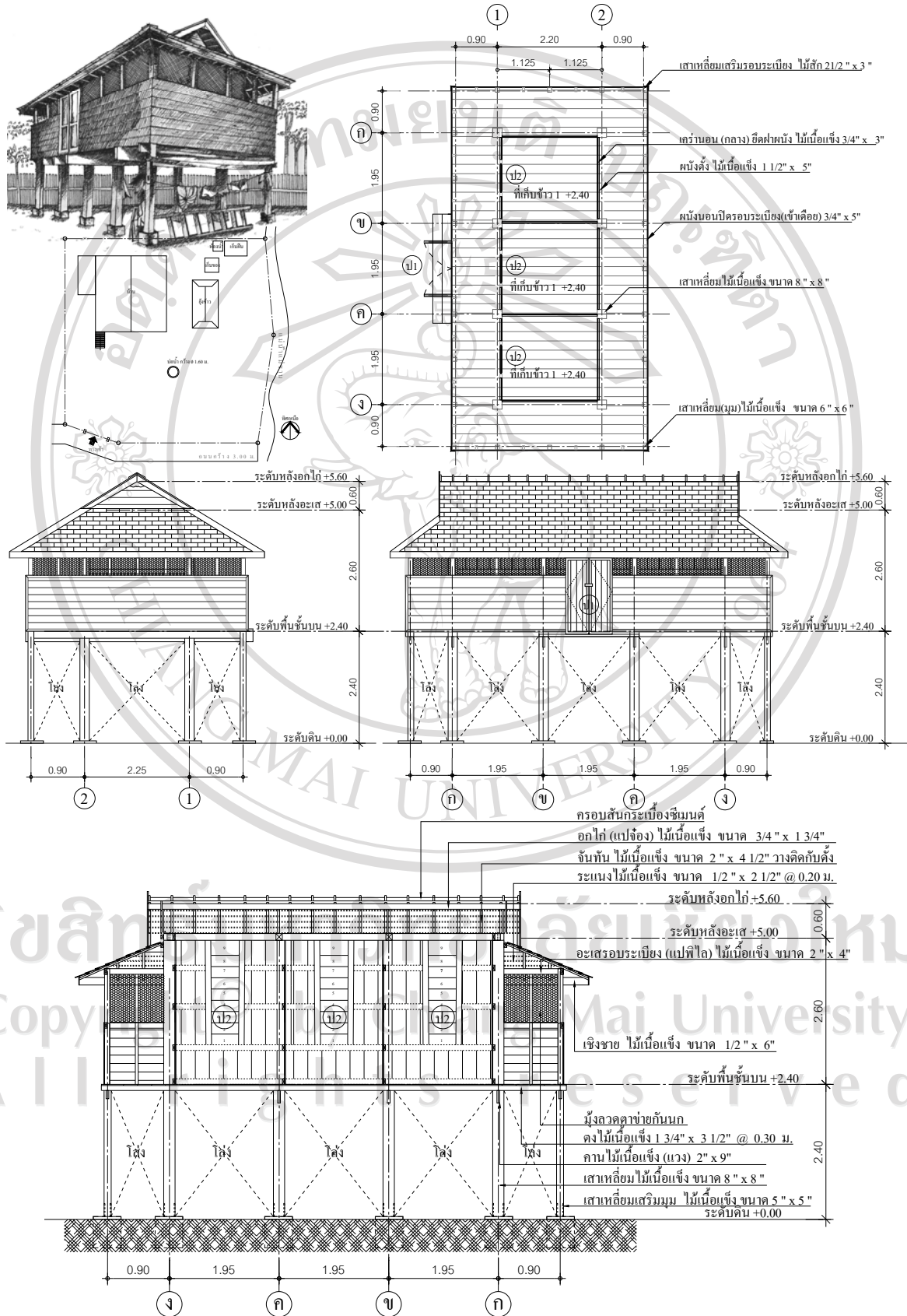
หลังที่ 30 บ้านนายจันทร์ดา อินตะวงค์ บ้านเลขที่ 1 บ้านต้นแห่น้อย

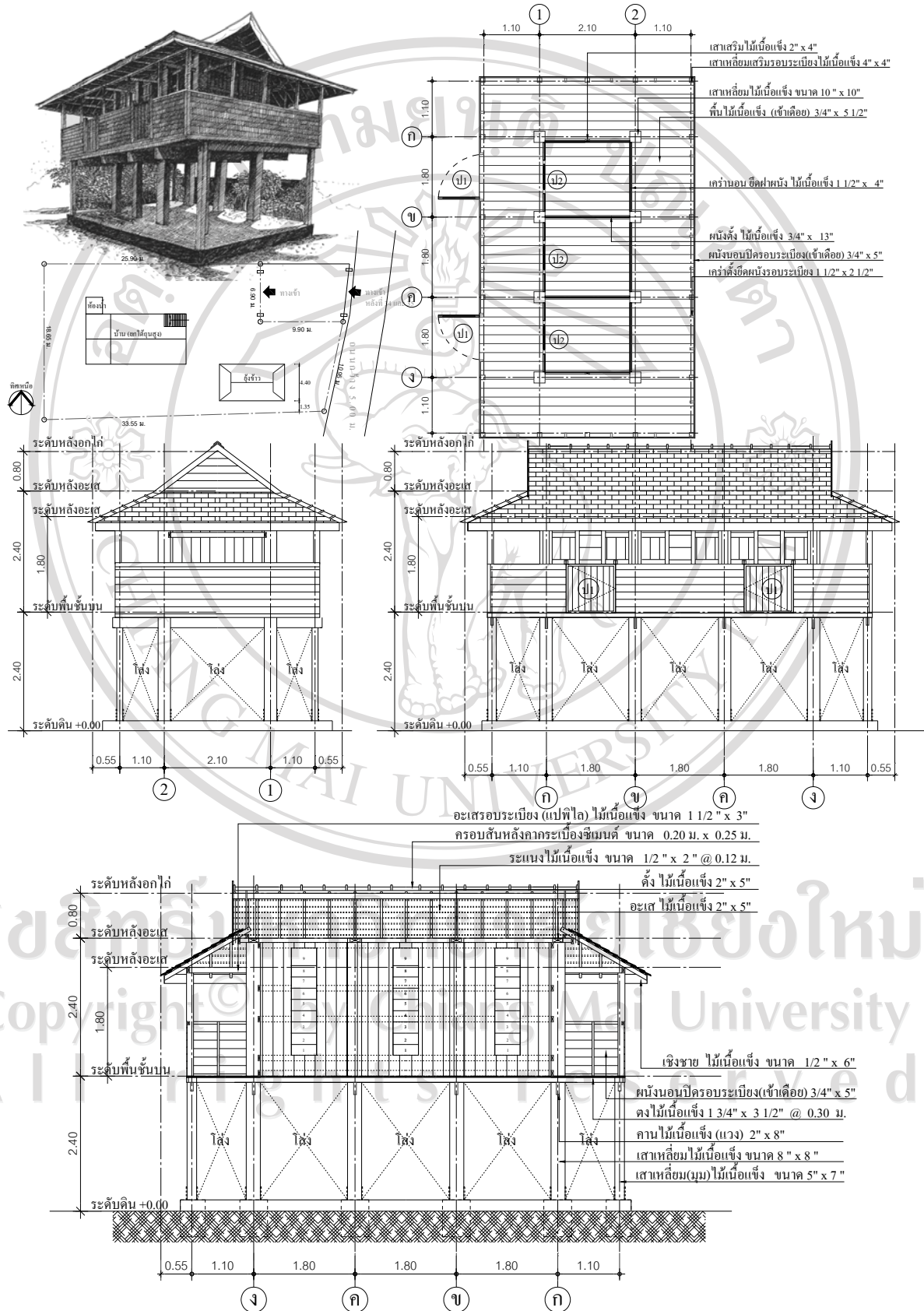
หลังที่ 31 บ้านนายโถมศรี สุรินตะ บ้านเลขที่- บ้านต้นแห่น้อย

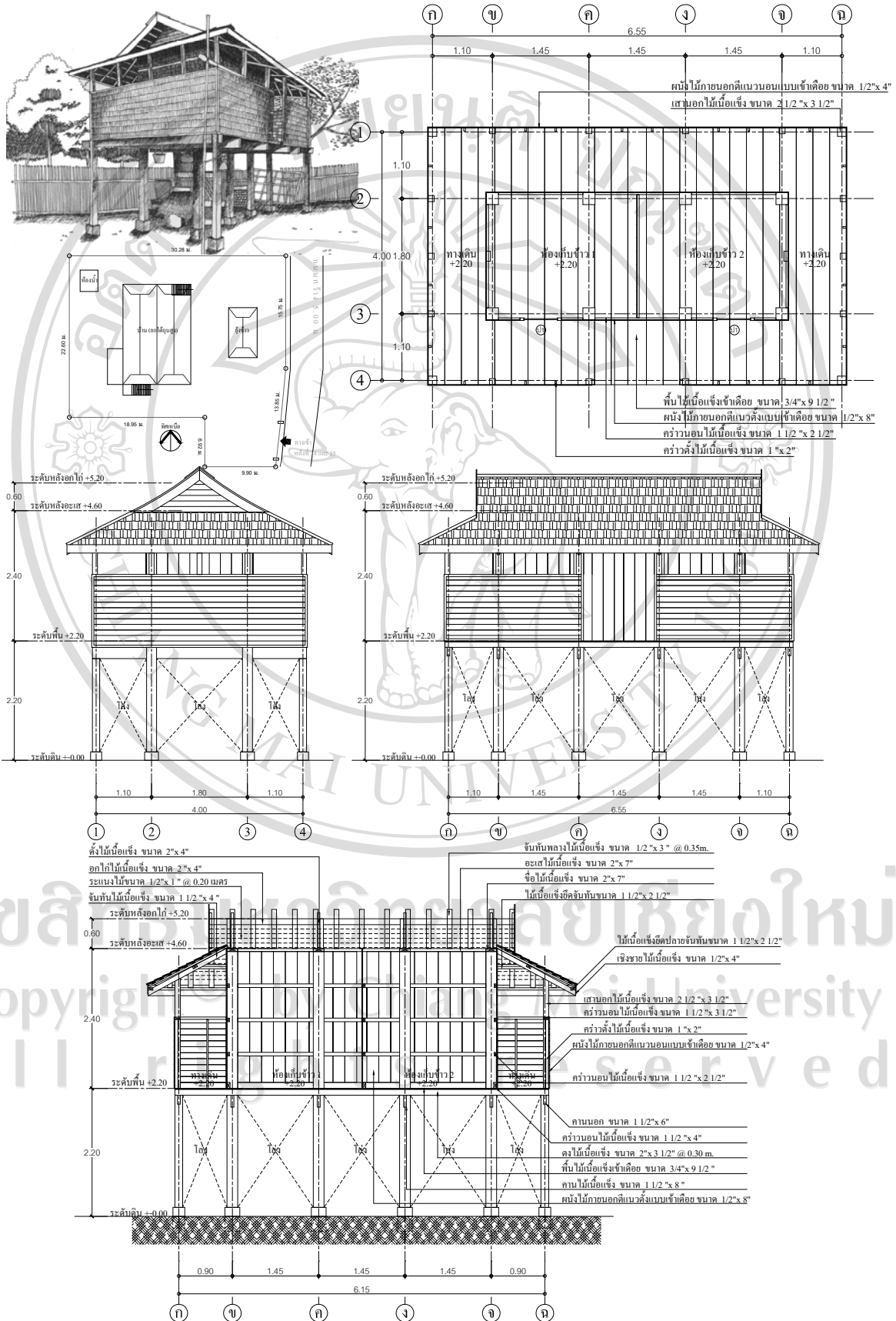
หลังที่ 33 บ้านนายคำ ศรีพรหม บ้านเลขที่ 3 บ้านต้นแห่น้อย

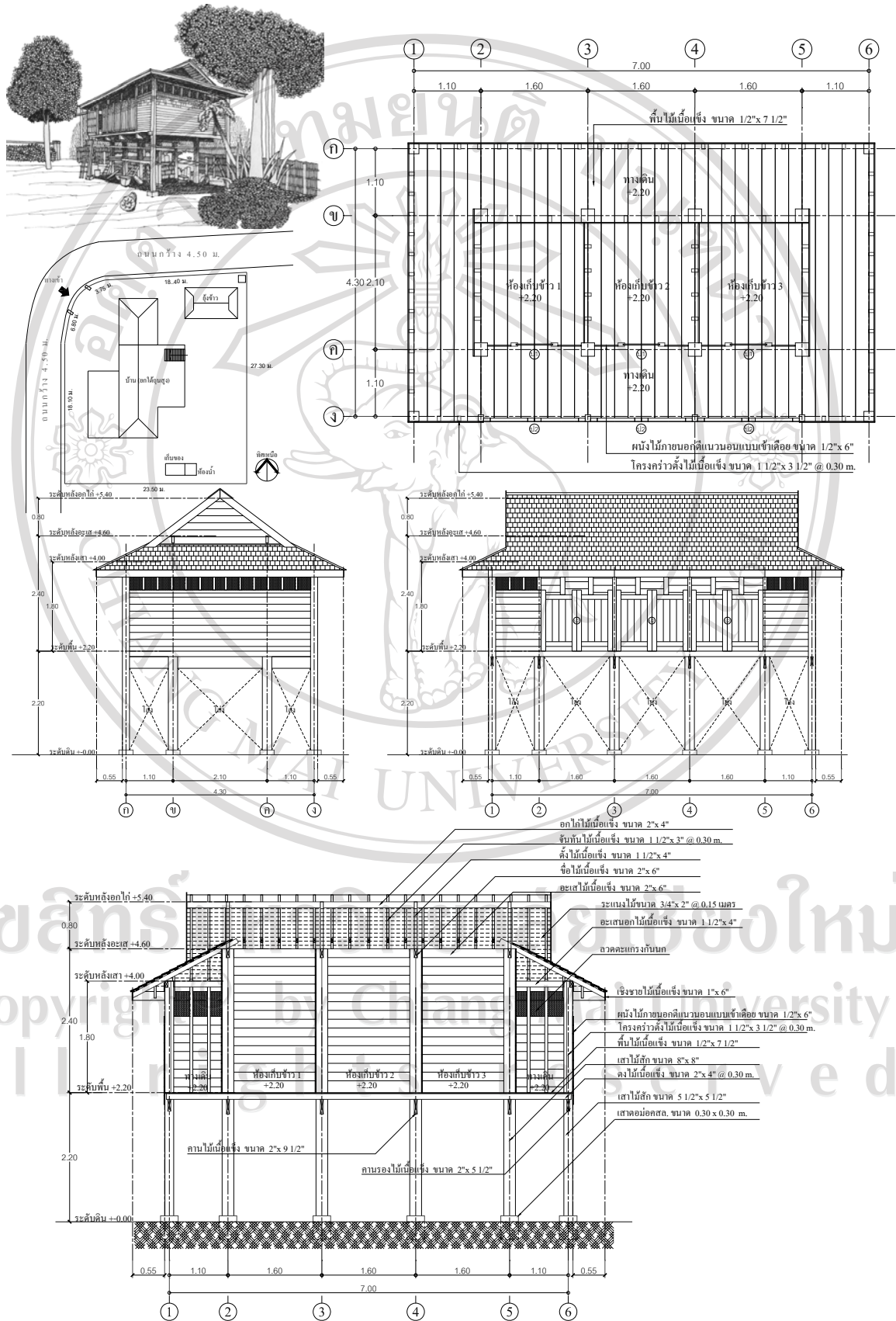
หลังที่ 34 บ้านนางสาวจันทร์ดี จันทร์ไชย บ้านเลขที่ 66 บ้านต้นแห่น้อย

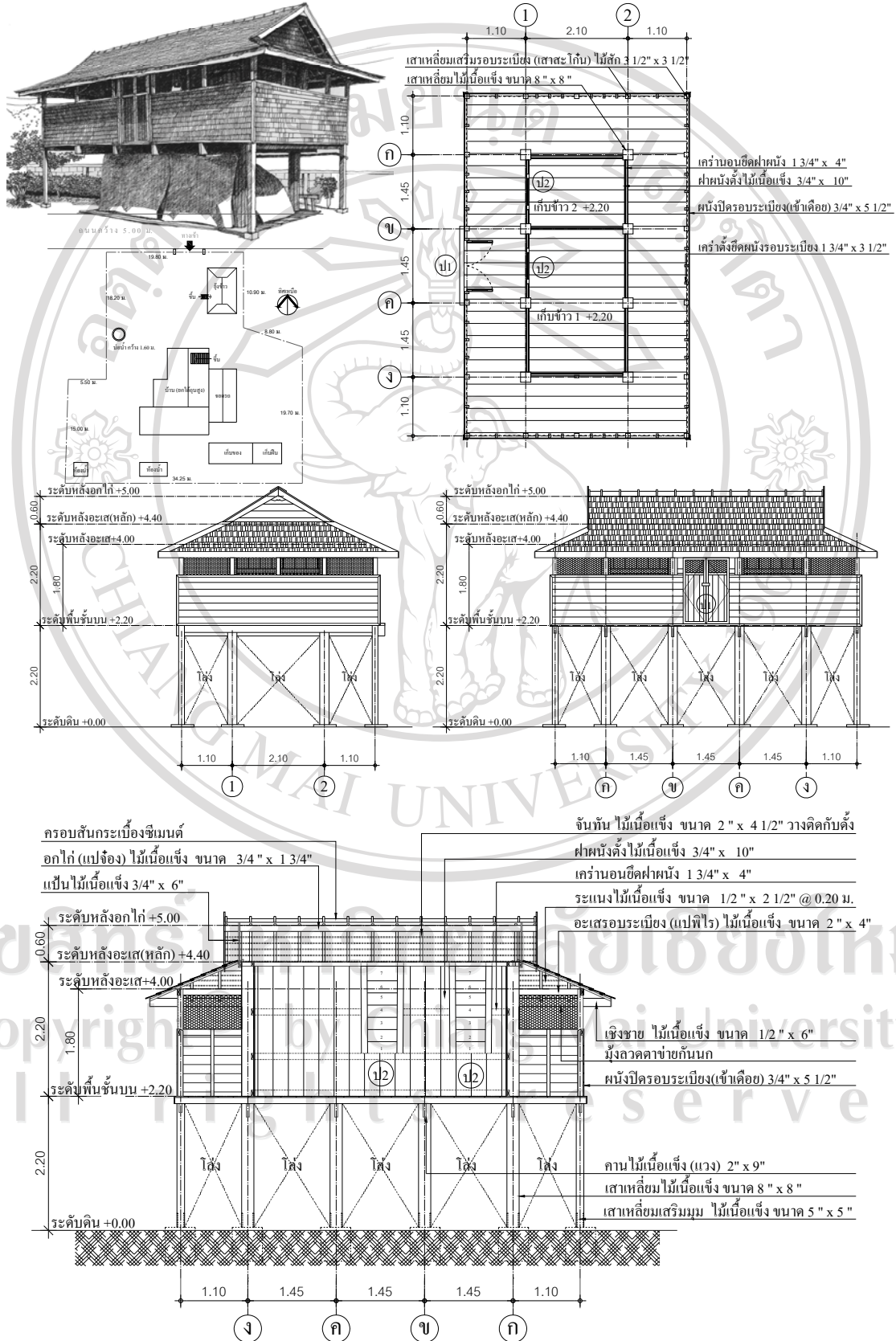
หลังที่ 35 บ้านนาคำมูล อินปิ่น บ้านเลขที่ 67 บ้านต้นแห่น้อย

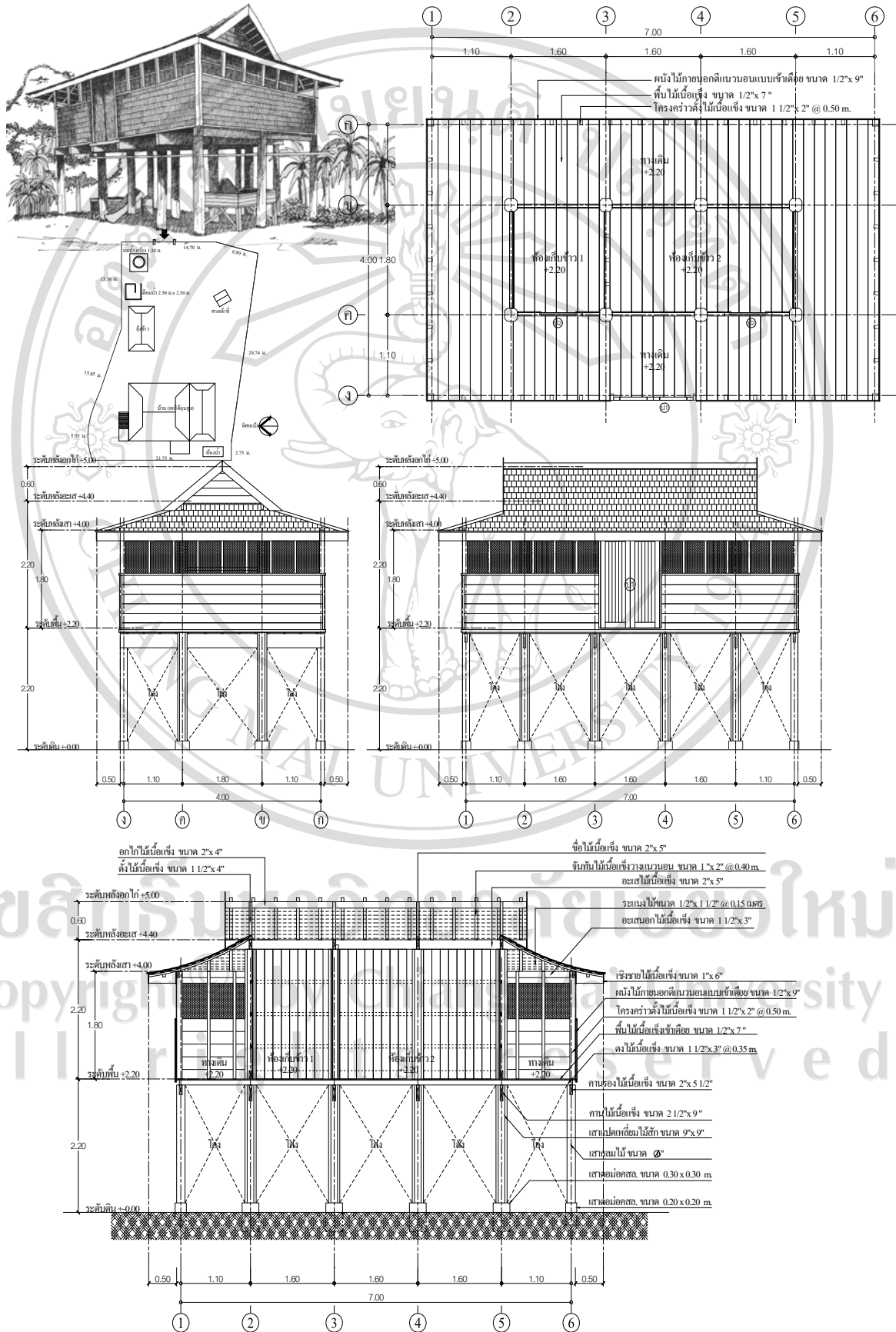
หลังที่ 3 บ้านนายเจริญสุข สมณะ บ้านเลขที่ 42 บ้านต้นแห่นหลวง

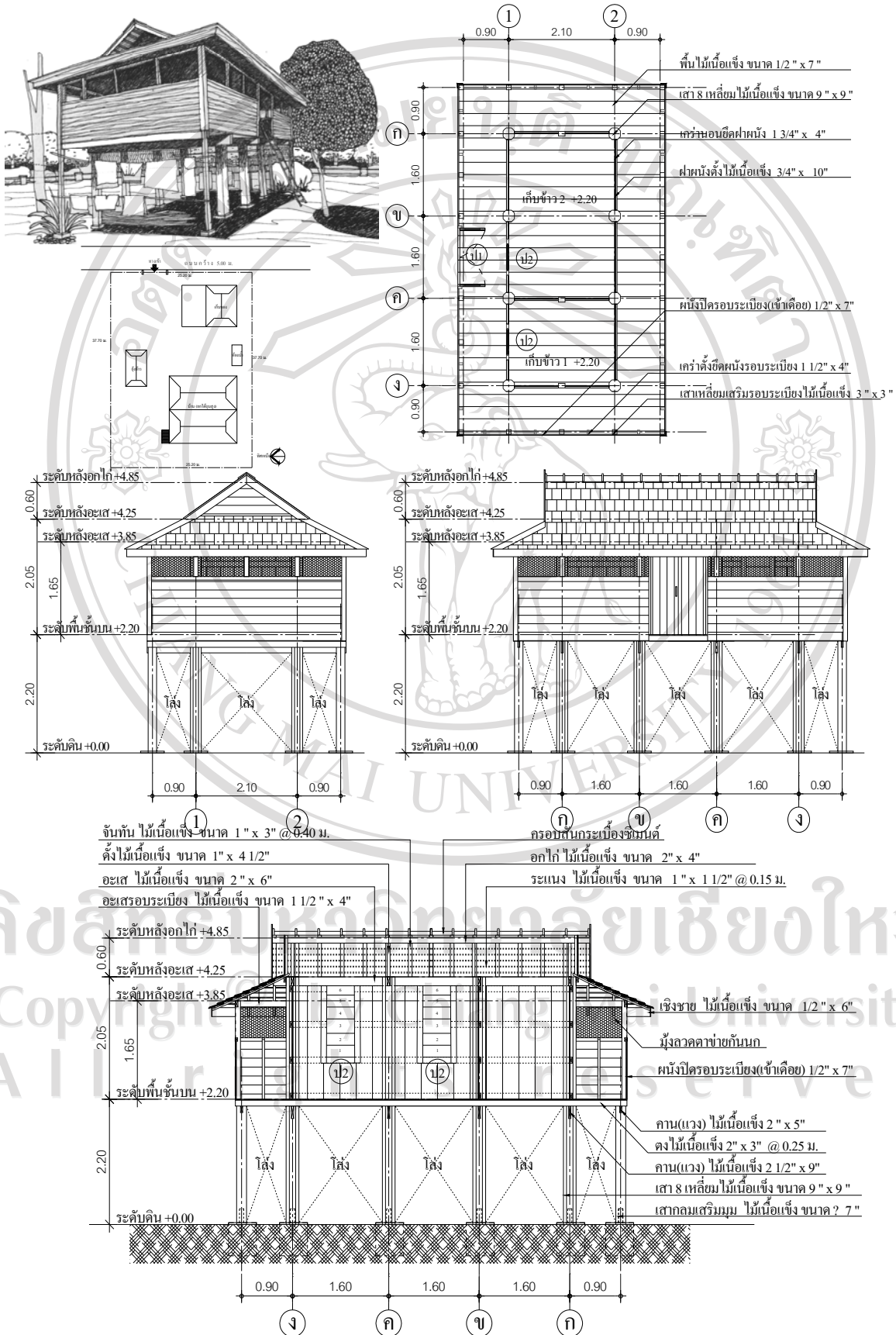
หลังที่ 5 บ้านนายสวัสดิ์ สิทธิเจริญ บ้านเลขที่ 41 บ้านต้นแห่นหลวง

หลังที่ 6 บ้านนางสา สุแก้ว บ้านเลขที่ 56 บ้านต้นแหนหลวง

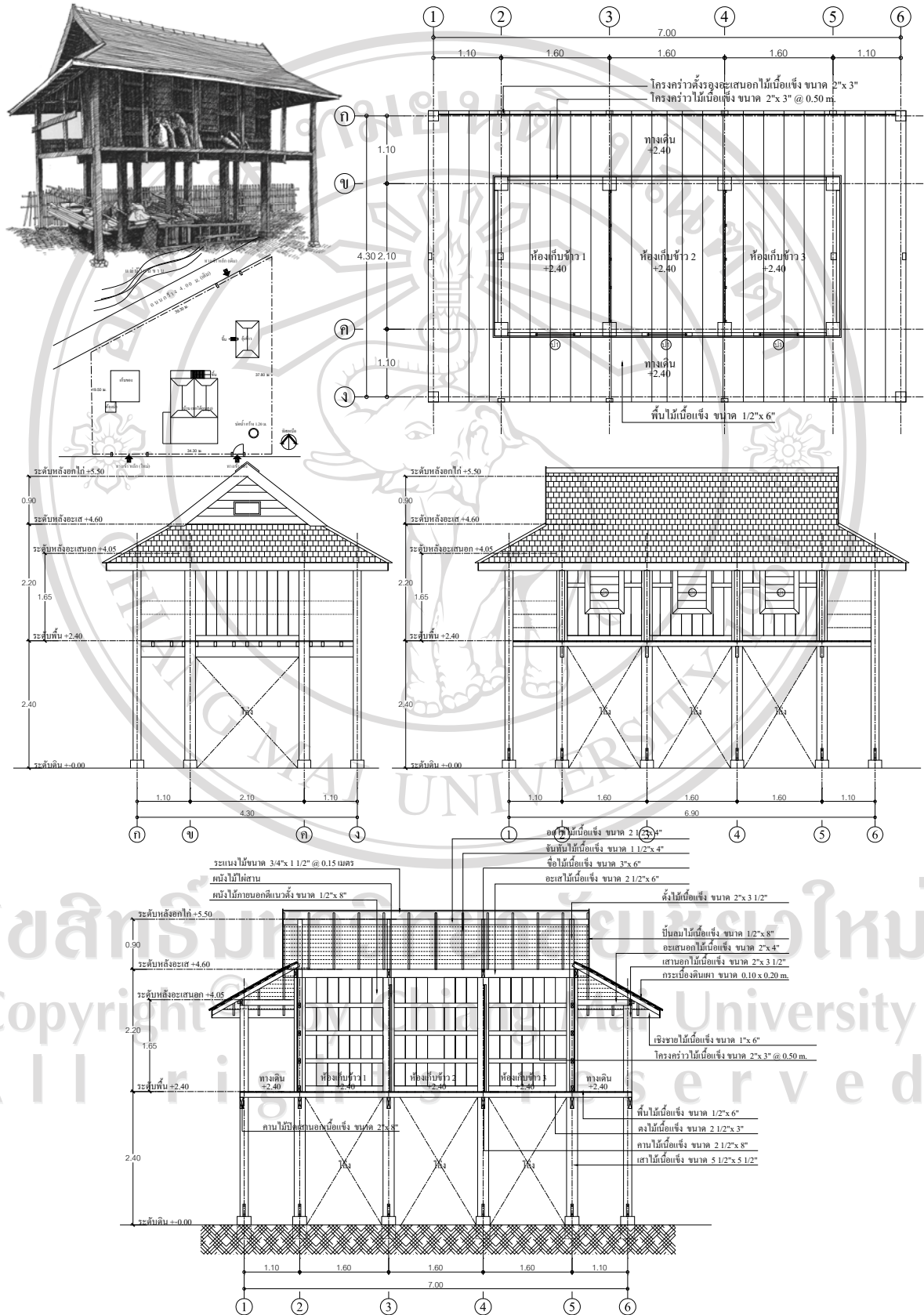

หลังที่ 7 บ้านนายอินคำ บังอิหล้า บ้านเลขที่ 26 บ้านต้นแหนหลวง

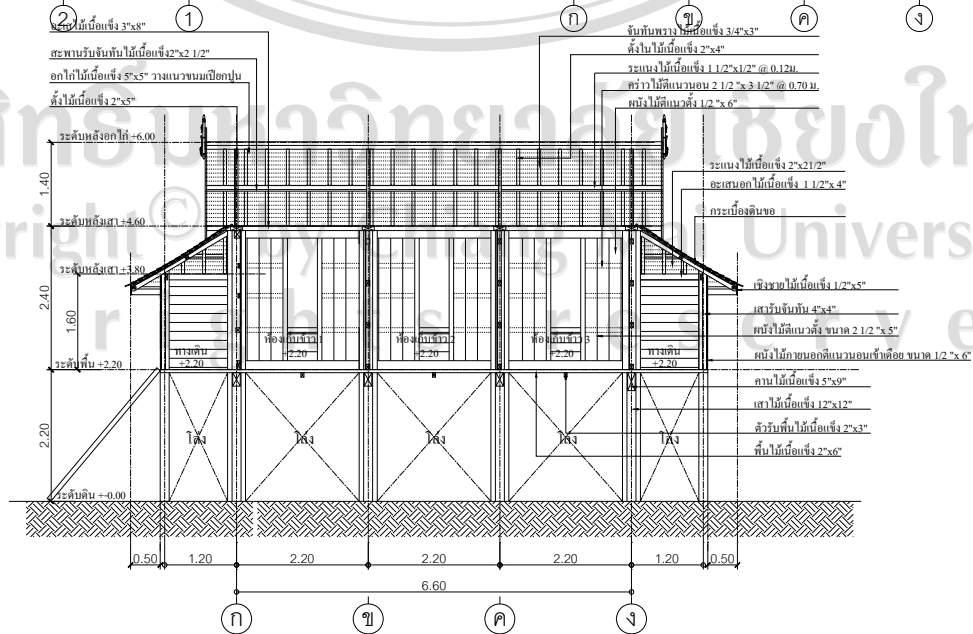
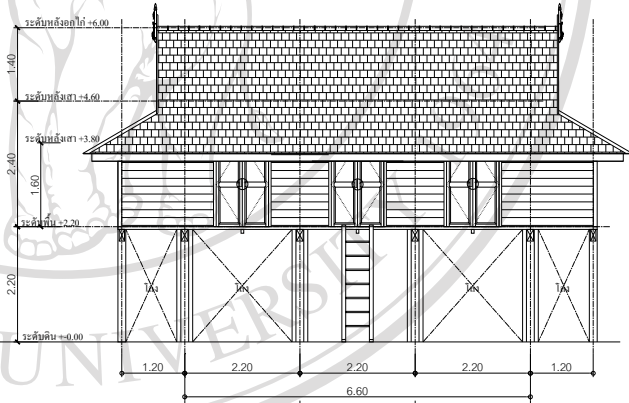
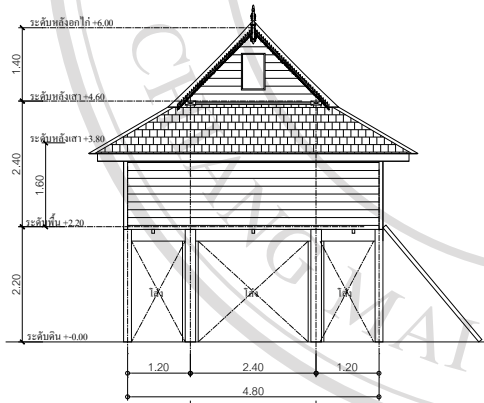
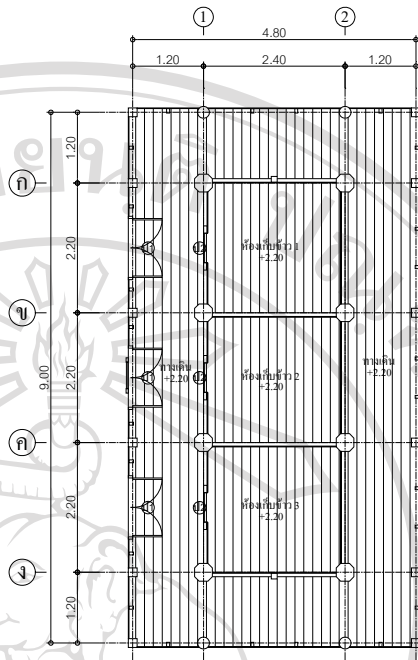
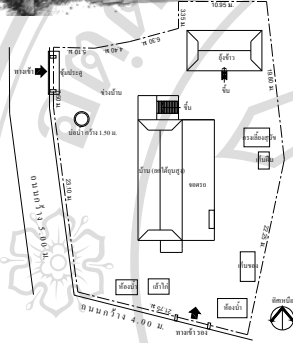
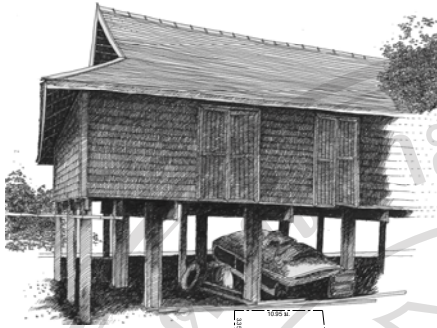
ลิขสิทธิ์ของวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

หลังที่ 9 บ้านแม่ฮ้อยก้อง บ้านเลขที่ 40 บ้านต้นแหนหลวง

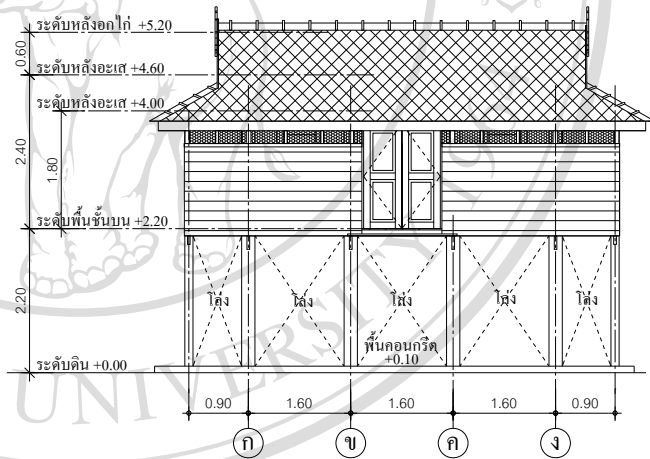
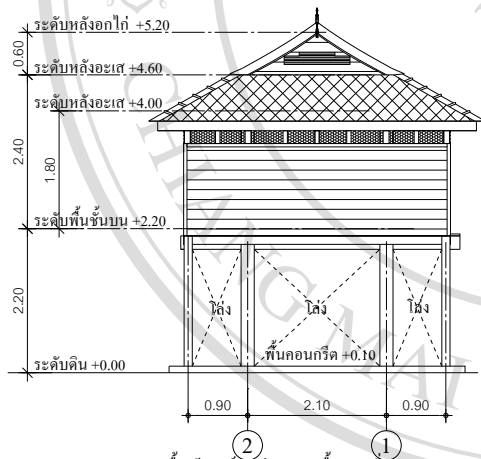
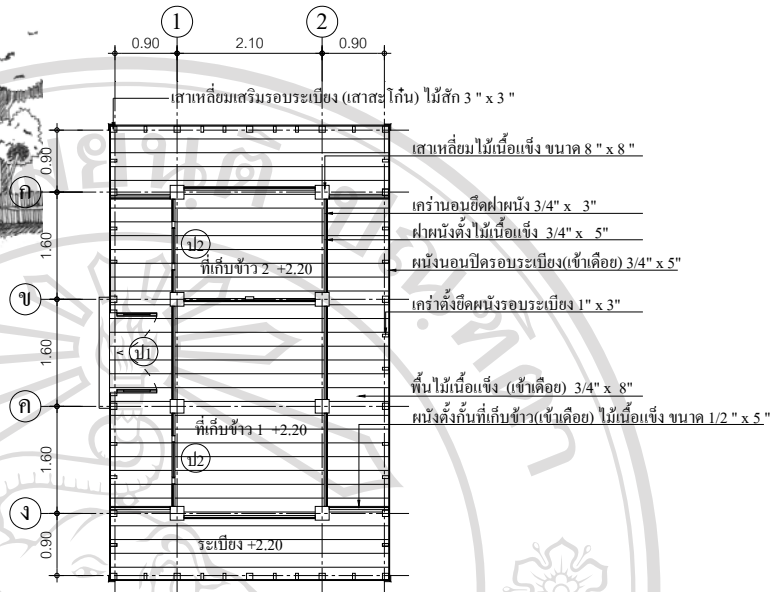
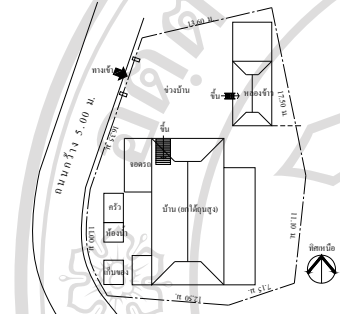

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
 Copyright © 2013 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 All rights reserved

หลังที่ 12 บ้านนายจำเริญ ทะนันไชย บ้านเลขที่ 17 บ้านต้นแหนหลวง

หลังที่ 13 บ้านนายเรื่อน สิทธิเจริญ บ้านเลขที่ 15 บ้านต้นแหนหลวง

กระเบื้องซีเมนต์ทรงยาว (กระเบื้องหางเตม)

ฉันทัน ไม้เนื้อแข็ง ขนาด 1 1/2" x 2" @ 0.40 ม.

ฝ้าผนังตั้ง ไม้เนื้อแข็ง 3/4" x 6"

เครานอนยึดฝ้าผนัง 1 3/4" x 4"

ระดับหลังอกไก่ +5.20

ระดับหลังอะเส +4.60

ระดับหลังอะเส +4.00

ระดับพื้นชั้นบน +2.20

ดง ไม้เนื้อแข็ง 1 3/4" x 5 1/2" @ 0.30 ม.

โถง โถง โถง โถง โถง

ระดับดิน +0.00

พื้นคอนกรีต +0.10

0.90 1.60 1.60 1.60 0.90

ง ก ข ค

กรอบสันหลังคากระเบื้องซีเมนต์ ขนาด 0.20 ม. x 0.25 ม.

อกไก่ (แป็อง) ไม้เนื้อแข็ง ขนาด 1 3/4" x 3"

คั้ง ไม้เนื้อแข็ง 2" x 5"

อะเส ไม้เนื้อแข็ง 2" x 5"

ระแนง ไม้เนื้อแข็ง ขนาด 1/2" x 2" @ 0.12 ม.

อะเสรอบระเบียง (แป็ไฟโร) ไม้เนื้อแข็ง ขนาด 1 1/2" x 3"

เชิงชาย ไม้เนื้อแข็ง ขนาด 1/2" x 6"

มุ้งลวดตาข่ายกันนก

ผนังนอนปิดรอบระเบียง (เข้าคิ้ว) 3/4" x 5"

คาน ไม้เนื้อแข็ง (แวง) 2" x 5"

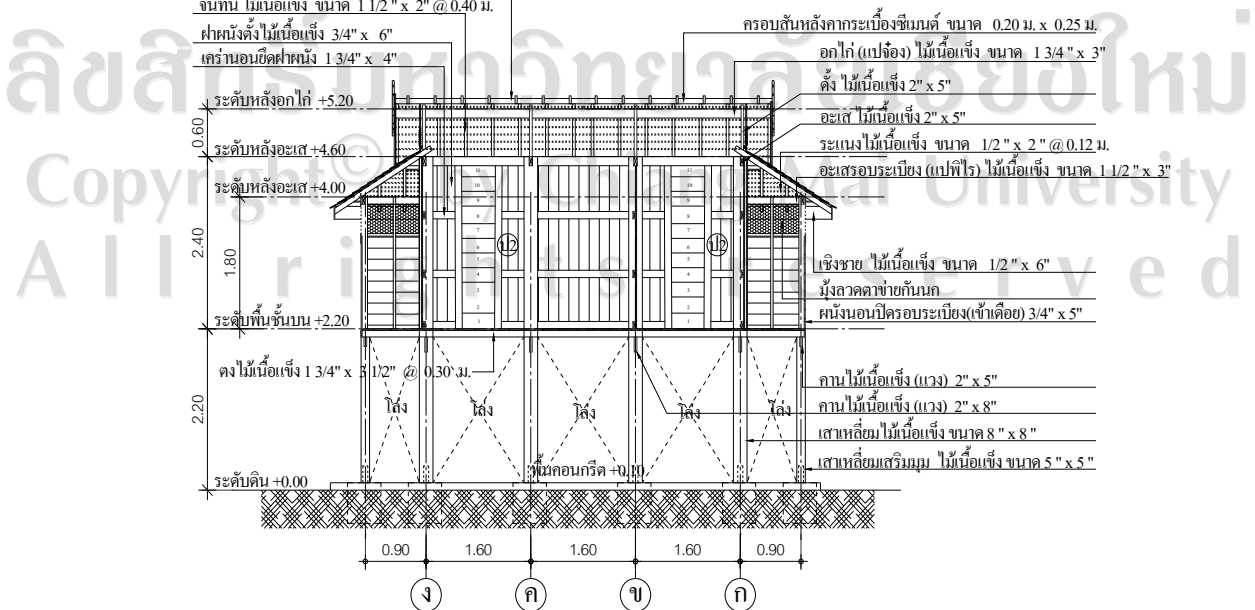
คาน ไม้เนื้อแข็ง (แวง) 2" x 8"

เสาเหลี่ยม ไม้เนื้อแข็ง ขนาด 8" x 8"

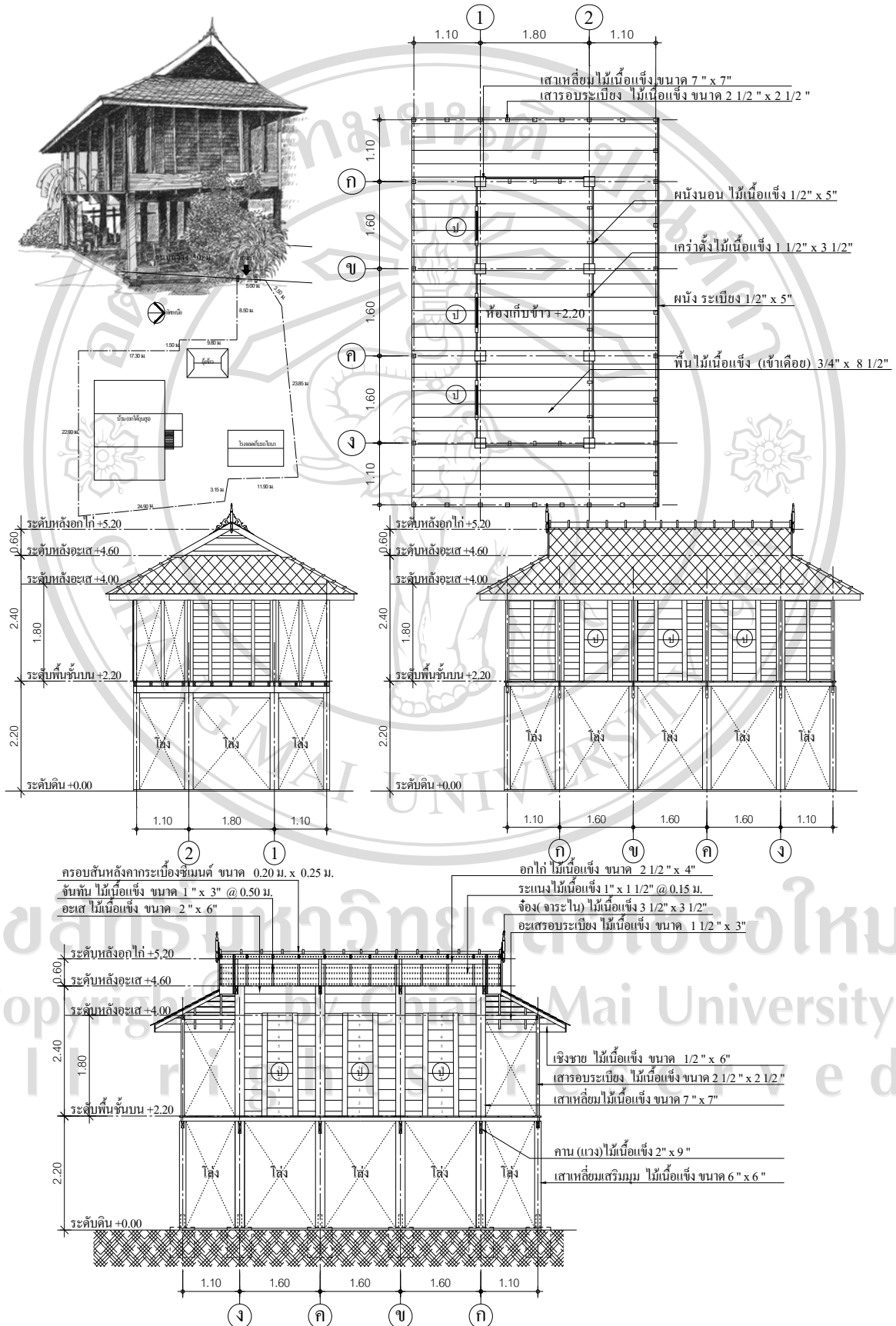
เสาเหลี่ยมเสริมมุม ไม้เนื้อแข็ง ขนาด 5" x 5"

0.90 1.60 1.60 1.60 0.90

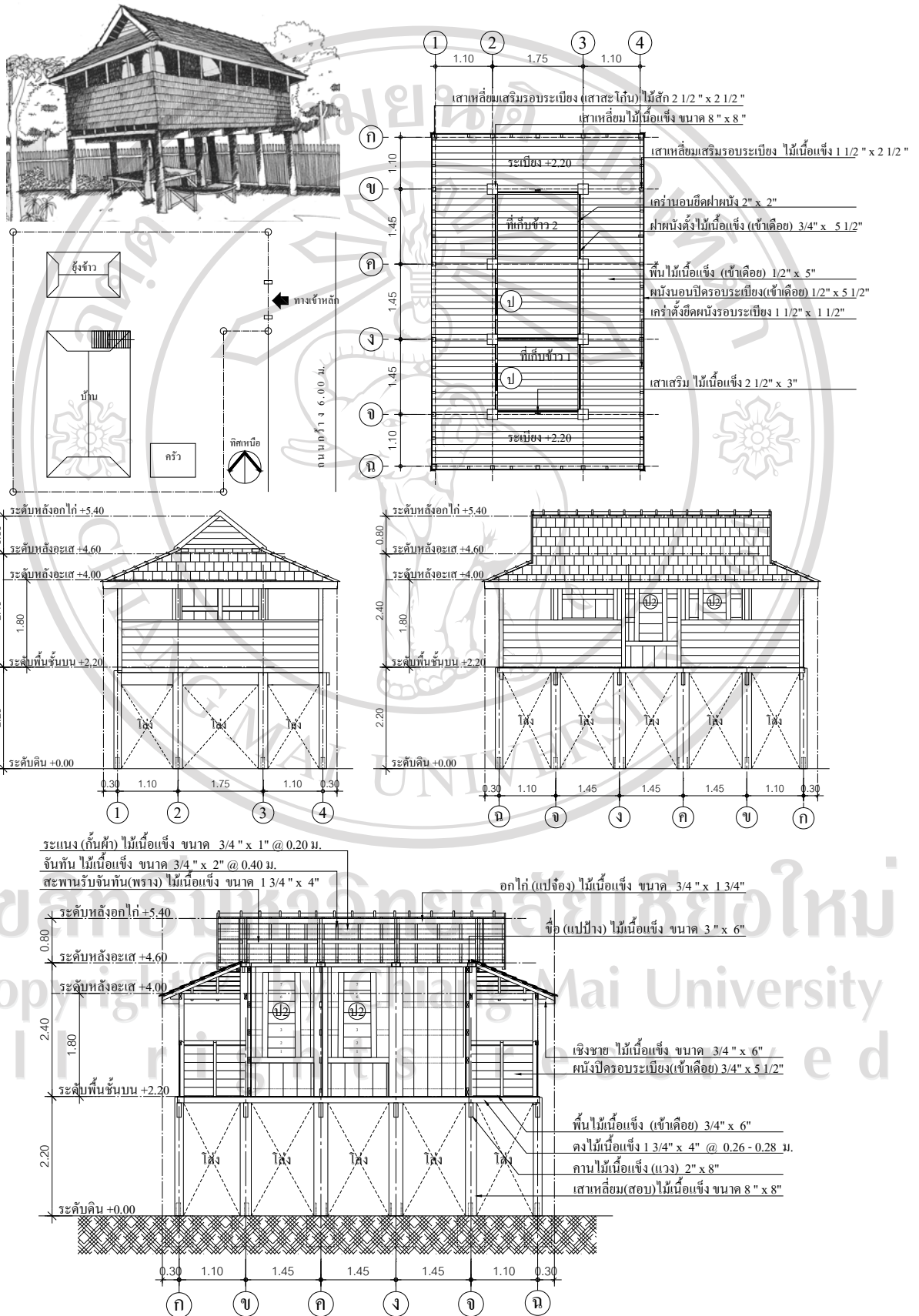
ง ก ข ค

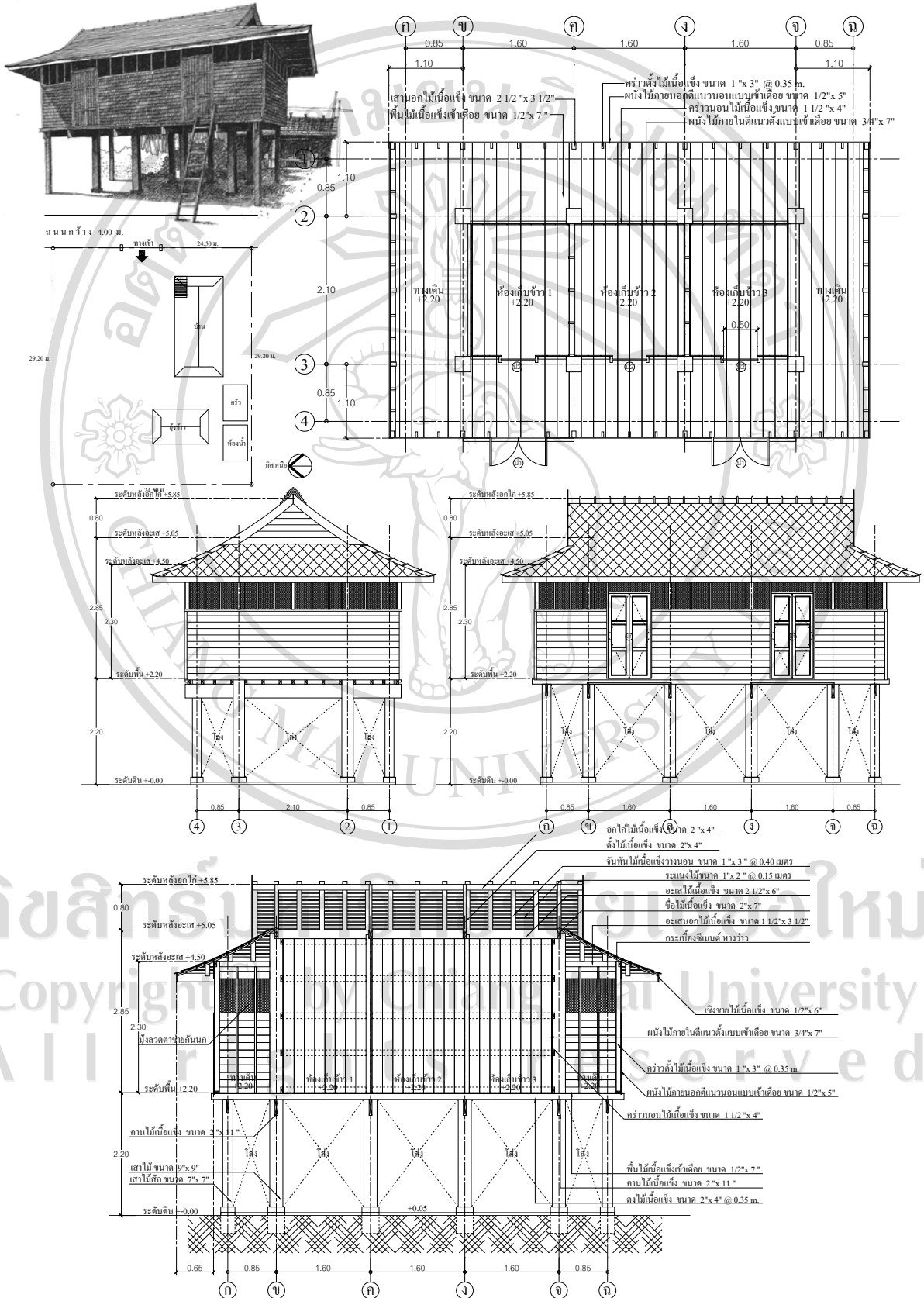
หลังที่ 14 บ้านนางศรีพันธ์ คำมูล บ้านเลขที่ 11/29 บ้านต้นแห่นหลวง

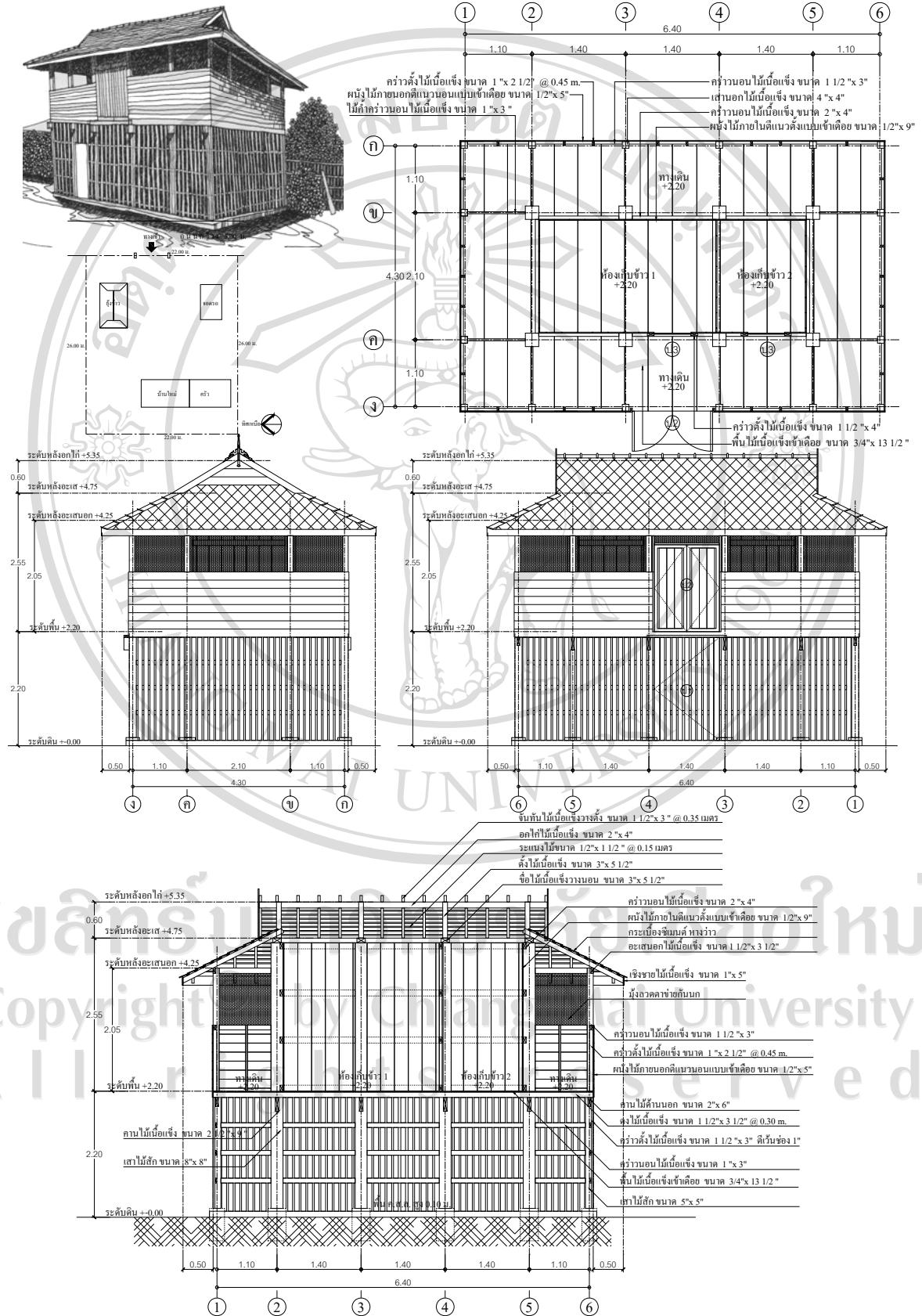
หลังที่ 22 บ้านนายใจ ทานวล บ้านเลขที่ 69 บ้านต้นแหนหลวง

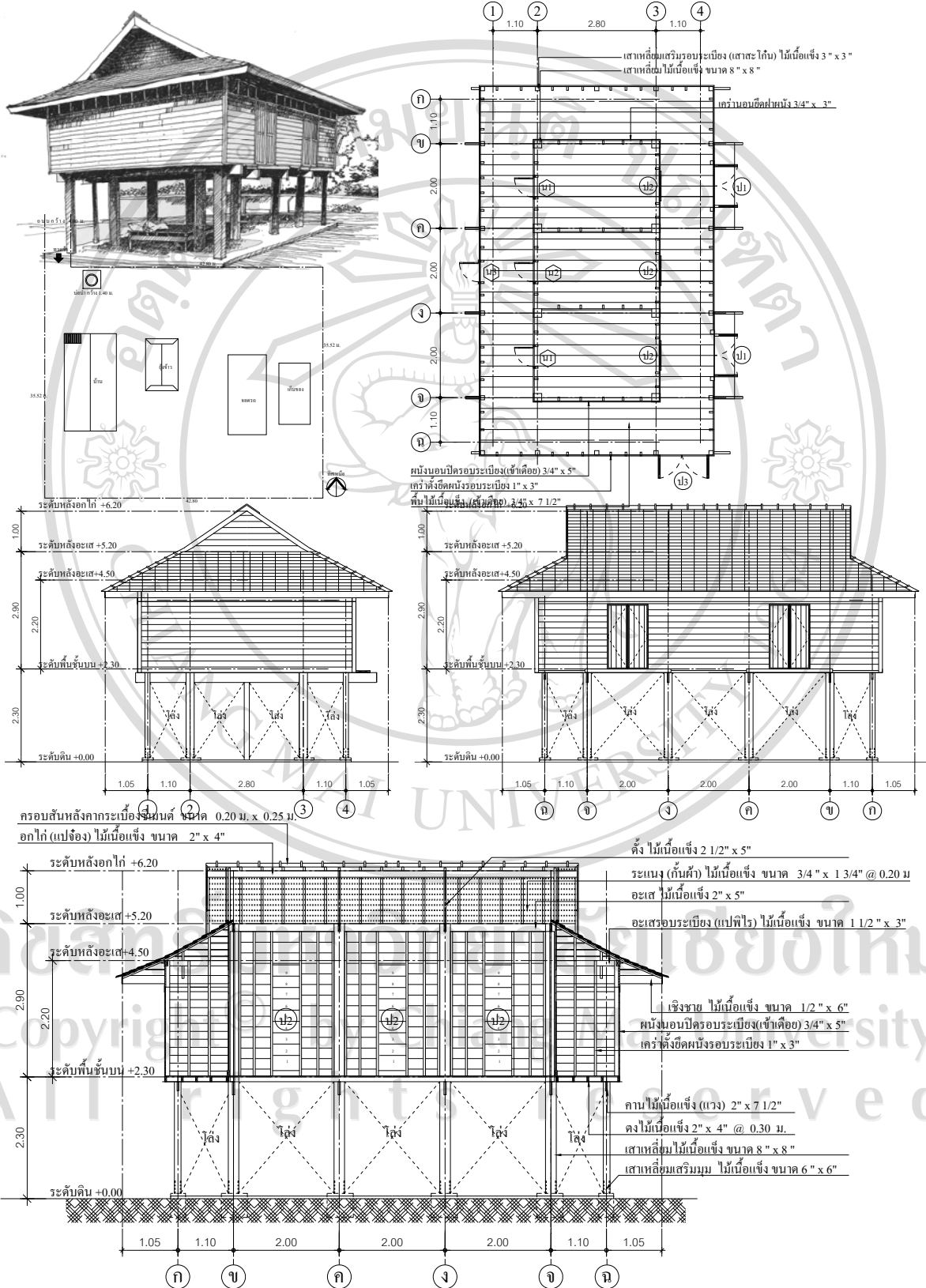
หลังที่ 24 บ้านนายบุญทา ธรรมไชย บ้านเลขที่ 109/1 บ้านต้นแหนหลวง

หลังที่ 26 บ้านนายประเสริฐ เรือนทิพย์ บ้านเลขที่ 90/1 บ้านต้นแห่นหลวง

หลังที่ 27 บ้านนายคำมูล สิงห์กัณฑ์ บ้านเลขที่ 90 บ้านต้นแห่นหลวง

ตอนที่ 3 สรุปข้อมูลด้านนามธรรมและรูปธรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบก่อสร้างสถาปัตยกรรม ห้องข้าวแบบไทเงินบ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ผลจากการศึกษาเนื้อหาข้อมูลด้านนามธรรมที่ส่งผลต่อการออกแบบและการก่อสร้าง รวมถึงข้อมูลด้านรูปธรรมของการออกแบบและการก่อสร้างของสถาปัตยกรรมห้องข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ดังนี้

ข้อมูลด้านนามธรรม

จากการศึกษาเนื้อหาและข้อมูลด้านนามธรรมที่ส่งผลต่อการออกแบบและการก่อสร้าง สถาปัตยกรรมห้องข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ว่า

ชาวไทเงินบ้านต้นแหนมีความเชื่อถึงการสร้างห้องข้าวว่า เป็นที่อยู่อาศัยของข้าว ซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นสิ่งที่มีบุญคุณ ต้องมีสถานะอยู่เหนือกว่ามนุษย์ ดังนั้นต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในทุก ๆ ด้าน ทั้งไม้ที่นำมาสร้าง ตำแหน่งที่ตั้ง ทิศทางการสร้าง ความสูง ขนาด และ จำนวนห้องภายในห้องข้าว รวมถึงมีพิธีกรรมและวิธีการในการสร้างเป็นแบบเฉพาะ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยพบว่า ห้องข้าวชาวไทเงินที่สร้างขึ้นก่อให้เกิดความสะดวกในการใช้งานในด้านต่าง ๆ ทั้งการขนย้ายข้าวมาสู่ห้องข้าวและการนำออกไปใช้ การเก็บรักษาไม่ให้ข้าวเกิดความอับชื้น การดูแลป้องกันภัยจากสัตว์ แมลงต่าง ๆ รวมถึงการเผื่อระวังการลักขโมย

ข้อมูลด้านรูปธรรม

ข้อมูลจากการศึกษาตามหลักทฤษฎีทางสถาปัตยกรรม ด้านการรังวัดและทางสถิติ สามารถสรุปเป็นตารางแสดงสัดส่วนของสถาปัตยกรรมห้องข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

ตาราง 11 สัดส่วนของสถาปัตยกรรมหลังคาแบบไทเงิน จำแนกตามรายหลัง

พื้นที่ตั้งหลังคา/เจ้าของ	หลังคา		ความสูง				ความกว้าง		
			เสาห้อง	ผนังห้อง	เสา ระเบียง	ตั้ง	1 ช่วงเสา		ระเบียง
	กว้าง	ยาว					ด้านหน้า /1 ช่อง	ด้านข้าง /3 ช่อง	
บ้านต้นแห่น้อย									
นายธีรศักดิ์ ราชวงศ์	4.30	7.00	2.00	2.40	1.80	0.60	2.10	1.60	1.10
นายมา บุญเรือน	4.00	7.00	2.05	2.40	1.80	0.60	1.80	1.60	1.10
นางจันทร์หอม หงส์ทอง	4.70	7.80	2.20	2.80	2.25	0.60	2.30	1.80	1.20
นายตุ้ม ทิพย์สอน	4.00	7.00	2.20	2.40	1.80	0.80	1.80	1.60	1.10
นายปิ่น ปัญญาหล้า	5.00	7.20	2.50	2.40	1.80	0.90	2.60	1.60	1.20
นายคำ ศรีกันทา	4.50	7.20	2.20	2.40	1.80	0.90	2.10	1.60	1.20
นายจันทร์ จันทร์ไชย	4.30	7.00	2.20	2.55	2.00	0.60	2.10	1.60	1.10
นายจันทร์ตา อินตะวงค์	4.70	7.40	2.20	3.00	1.80	0.60	2.10	1.60	1.30
นายโถมศรี สุรินตะ	4.30	8.20	2.70	2.70	2.05	0.75	2.10	2.00	1.10
นายคำ ศรีพรหม	4.00	7.65	2.40	2.60	2.00	0.60	2.20	1.95	0.90
นางสาวจันทร์ดี จันทร์ไชย	4.30	7.60	2.40	2.40	1.80	0.80	2.10	1.80	1.10
นายคำมูล อินปิ่น	4.00	6.55	2.20	2.40	1.80	0.60	1.80	1.45	1.10
บ้านต้นแห่นหลวง									
นายเจริญสุข สมณะ	4.30	7.00	2.20	2.40	1.80	0.80	2.10	1.60	1.10
นายสวัสดิ์ สิทธิเจริญ	4.30	6.55	2.20	2.20	1.80	0.60	2.10	1.45	1.10
นางสา สุแก้ว	4.00	7.00	2.20	2.20	1.80	0.60	1.80	1.60	1.10
นายอินคำ บังอิหล้า	3.90	6.60	2.20	2.05	1.65	0.60	2.10	1.60	0.90
แม่อุ้ยก่อง อินปิ่น	4.30	7.00	2.40	2.20	1.65	0.90	2.10	1.60	1.10
นายจำเริญ ทะนันไชย	4.80	9.00	2.20	2.40	1.60	1.40	2.40	2.20	1.20
นายเรือน สิทธิเจริญ	3.90	6.60	2.20	2.40	1.80	0.60	2.10	1.60	0.90
นายศรีพันธ์ คำมูล	4.00	7.00	2.20	2.40	1.80	0.60	1.80	1.60	1.10
นายใจ ทานวล	3.95	6.55	2.20	2.40	1.80	0.80	1.75	1.45	1.10
นายบุญทา ธรรมไชย	4.30	7.00	2.20	2.85	2.30	0.80	2.10	1.60	1.10
นายประเสริฐ เรือนทิพย์	4.30	6.40	2.20	2.55	2.05	0.60	2.10	1.40	1.10
นายคำมูล สิงห์กัณฑ์	5.00	8.20	2.30	2.90	2.20	1.00	2.80	2.00	1.10
ผลรวมระยะเหมือนกัน	4.30	7.00	2.20	2.40	1.80	0.60	2.10	1.60	1.10

ตาราง 12 ขนาดหลองข้าว สถาปัตยกรรมหลองข้าวแบบไทเงิน จำแนกตามรายหลัง

พื้นที่ตั้งหลองข้าว/เจ้าของ	เสา	คาน	ตง	พื้น	เสา ระเบียบ	ผนัง	อะเส- ข้อ	ตั้ง	อกไก่	ระแนง	จันทัน
บ้านต้นแห่น้อย											
นายธีรศักดิ์ ราชวงศ์	8"x8"	2"x8"	1 1/2"x4"	3/4"x6"	4"x4"	1/2"x6"	2"x6"	2"x5"	1 1/2"x3"	3/4"x2"	1"x3"
นายมา บุญเรือน	8"x8"	2 1/2"x8"	1 1/2"x2 1/2"	3/4"x6"	7"x7"	1/2"x6"	2"x6"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นางจันทร์หอม หงส์ทอง	12"x12"	2 1/2"x10"	1 1/2"x4"	3/4"x6"	7 1/2"x7 1/2"	1/2"x6"	2"x6"	2"x3 1/2"	2"x4" 2	3/4"x1 1/2"	1"x3 1/2"
นายคุ้ม ทิพย์สอน	8"x8"	3"x8"	1 1/2"x4"	3/4"x12"	4"x4"	1/2"x4"	2"x6"	2"x5"	1/2"x3 1/2"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นายปิ่น ปัญญาหัตถ์	9"x9"	2 1/2"x10"	1 1/2"x4"	3/4"x8"	4"x4"	1/2"x6"	2"x6"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นายคำ ศรีกันทา	8"x8"	3"x10"	1 1/2"x3 1/2"	3/4"x8"	2 1/2"x3"	1/2"x4"	2"x6"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นายจันทร์ จันทร์ไชย	8"x8"	3"x10"	1 1/2"x4"	3/4"x9"	4"x4"	1/2"x6"	2"x6"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นายจันทร์คำ อินดีะวงศ์	10"x10"	2"x9"	1 1/2"x4"	3/4"x11"	3 1/2"x3 1/2"	1/2"x6"	3"x6"	2 1/2"x4"	1 1/2"x3"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นายโสมศรี สุรินดี	8"x8"	2 1/2"x10"	1 1/2"x4"	3/4"x8"	3 1/2"x3 1/2"	1/2"x6"	2"x6"	2"x5"	2"x5"	3/4"x1 1/2"	2"x3"
นายคำ ศรีพรหม	8"x8"	2 1/2"x10"	1 1/2"x4"	3/4"x11"	3 1/2"x3 1/2"	1/2"x6"	3"x6"	2 1/2"x4"	2"x4"	3/4"x2 1/2"	2"x4"
นางสาวจันทร์ดี จันทร์ไชย	10"x10"	3"x12"	2"x4"	3/4"x6"	4"x4"	1/2"x6"	2"x6"	2 1/2"x6"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1"x3"
นายคำมูล อินปิ่น	8"x8"	1 1/2"x8"	2"x4"	3/4"x9 1/2"	2 1/2"x3 1/2"	1/2"x8"	2"x7"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
บ้านต้นแห่นหลวง											
นายเจริญสุข สมณะ	8"x8"	2 1/2"x10"	2"x4"	3/4"x7 1/2"	5 1/2"x5 1/2"	1/2"x6"	2"x6"	1 1/2"x4"	2"x4"	3/4"x2"	1 1/2"x3"
นายสวัสดิ์ สิทธิเจริญ	8"x8"	2 1/2"x10"	1 1/2"x4"	3/4"x11"	4"x4"	3/4"x5"	3"x6"	1 1/2"x4"	2"x4"	3/4"x2 1/2"	2"x4"
นางสา สุแก้ว	9"x9"	2 1/2"x10"	1 1/2"x4"	3/4"x6"	4"x4"	3/4"x9"	2"x6"	1 1/2"x4"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1"x2"
นายอินคำ บังอิหัตถ์	9"x9"	2 1/2"x10"	2"x3"	3/4"x6"	4"x4"	3/4"x10"	2"x6"	2"x5"	2"x4"	1"x1 1/2"	1"x3"
แม่อุ้ยก่อง	8"x8"	2 1/2"x8"	2 1/2"x4"	3/4"x6"	4"x4"	1/2"x10"	2 1/2"x6"	2"x3 1/2"	2 1/2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นายจำเริญ ทะนันไชย	12"x12"	5"x9"	2"x3"	2"x6"	4"x4"	1/2"x6"	3"x8"	2"x5"	5"x5"	2"x2 1/2"	2"x4"
นายเรือน สิทธิเจริญ	8"x8"	2"x8"	1/2"x3 1/2"	3/4"x8"	4"x4"	1/2"x6"	3"x6"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x2"
นายศรีพันธ์ คำมูล	8"x8"	2 1/2"x10"	2"x3"	3/4"x8 1/2"	2 1/2"x2 1/2"	1/2"x6"	2"x6"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นายใจ ทานวล	8"x8"	2 1/2"x10"	1 1/2"x2 1/2"	3/4"x6"	2 1/2"x2 1/2"	1/2"x6"	3"x6"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นายบุญทา ธรรมไชย	9"x9"	2 1/2"x10"	2"x4"	3/4"x6"	2 1/2"x2 1/2"	1/2"x6"	2"x6"	2"x5"	2"x4"	1"x2"	1"x3"
นายประเสริฐ เรือนทิพย์	8"x8"	2 1/2"x10"	1 1/2"x4"	3/4"x3 1/2"	4"x4"	1/2"x9"	3"x5 1/2"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
นายคำมูล สิงห์กันท์	8"x8"	3"x10"	2"x4"	3/4"x7 1/2"	4"x4"	3/4"x5"	2"x6"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"
ผลรวมขนาดเหมือนกัน	8"x8"	2 1/2"x10"	1 1/2"x4"	3/4"x6"	4"x4"	1/2"x6"	2"x6"	2"x5"	2"x4"	3/4"x1 1/2"	1 1/2"x3"

หมายเหตุ: หน่วยวัดเป็นเมตร

ความสูงเสาห้อง คือ ความสูงจากพื้นดินถึงพื้นห้อง

ความสูงผนังห้อง คือ ความสูงจากพื้นห้องถึงหลังอะเสห้อง

ความสูงเสากระเบียง คือ ความสูงจากพื้นห้องถึงหลังอะเสกระเบียง

ความสูงตั้ง คือ ความสูงจากหลังอะเสถึงหลังอกไก่

กล่าวโดยสรุปคือ หลักเกณฑ์การออกแบบและการก่อสร้างทางรูปธรรมของสถาปัตยกรรมหลอมข้าวแบบไทเงิน บ้านต้นแหวน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ขนาดของหลอมข้าวมีความกว้าง เท่ากับ 4.30 เมตร ความยาว เท่ากับ 7.00 เมตร ความสูงเสาห้อง เท่ากับ 2.20 เมตร ความสูงผนังห้อง เท่ากับ 2.40 เมตร ความสูงเสากระเบียง เท่ากับ 1.80 เมตร ความสูงตั้ง เท่ากับ 0.60 เมตร ความกว้าง 1 ช่วงเสาของด้านหน้า/1ช่อง เท่ากับ 2.10 เมตร ความกว้าง 1 ช่วงเสาของด้านข้าง/3ช่อง เท่ากับ 1.60 เมตร และความกว้างกระเบียง เท่ากับ 1.10 เมตร

ขนาดโครงสร้างหลักของไม้หลอมข้าว พบว่ามีเสาขนาด 8 x 8 นิ้ว, คาน $2\frac{1}{2}$ x 10 นิ้ว, ตง $1\frac{1}{2}$ x 4 นิ้ว, พื้น $\frac{3}{4}$ x 6 นิ้ว, เสากระเบียง 4 x 4 นิ้ว, ผนัง $\frac{1}{2}$ x 6 นิ้ว, อะเส-ชื้อ 2 x 6 นิ้ว, ตั้ง 2 x 5 นิ้ว, อกไก่ 2 x 4 นิ้ว, จันทัน $\frac{1}{2}$ x 3 และระแนงมีขนาด $\frac{3}{4}$ x 1 $\frac{1}{2}$ นิ้ว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved